

T.C.
NIĞDEÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI BİLİMDALI

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ
UYGULAMALARININ ÖĞRETMENLER YÖNÜYLE
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Necati BAYSAL

Danışman: Prof.Dr.Dr. Remzi KILIÇ

Niğde

Haziran, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım... /.../ 2013

Necati BAYSAL

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Remzi KILIÇ danışmanlığında Necati BAYSAL tarafından hazırlanan “Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

12 / 06 / 2013

JÜRİ :

Danışman : **Prof. Dr. Remzi KILIÇ**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Bayram POLAT**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Nevzat TOPAL**

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesidir. Bu araştırma genel tarama modelinde olup ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamaları ve bu uygulamalar ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel değişkenleri ilişkisi betimlenerek karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2012- 2013 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Konya ili büyükşehir sınırları içerisinde yer alan tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilen 44 ortaokulda görev yapan 94 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerle ilgili veri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından geliştirilen 5 alt bölümden oluşan ölçek kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi, anova, tukey testi ile frekans(f), yüzde(%), aritmetik ortalama (X) ve standart sapma(s) hesaplamaları kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre;

1. Öğretmenler, sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi uygulamalarında en çok *dürüstlük* değerini kazandırmaya yönelik etkinlikler düzenlerken, *görsel eserleri estetik eleştirme* uygulamaya yönelik en az kullanılan değer olarak bulunmuştur.
2. Öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında en çok *ahlaki ikilem* yaklaşımını uygularken, en az *değer analizi* yaklaşımını uygulamaktadırlar.
3. Öğretmenler, değerler eğitimi uygulamalarında yöntem ve tekniklerden en çok *örnek olay kullanma* tekniğini uygulamaktayken, *teşekkür mektubu yazdırma* tekniğini büyük oranda kullanmadıkları sonucuna varılmıştır.
4. Öğretmenlerin %89.9 'unun değerler eğitiminde gerekli olan materyallerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.
5. Öğretmenlerin %96.81'inin değerler eğitimi programlarına ailelerin katılımının daha etkili sonuçlar doğuracağını düşündükleri belirlenmiştir.

6. Araştırma bulgularına göre erkek ve kadın öğretmenlerin değer kazandırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
7. Değerler eğitimi uygulamaları, öğretmenlerin mesleki kıdemine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
8. Alt boyutların hiçbirinde öğretmenlerin mezuniyet alanlarına göre değer eğitimi uygulamalarında anlamlı bir farklılık yoktur.
9. Değer eğitimi uygulamaları ile öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.
10. Değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kursa katılan öğretmenlerin materyal kullanımında, katılmayan ğretmenlere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, eğitim, ortaokul, ğretmen

ABSTRACT

The purpose of this study is to evaluate all aspects of secondary school teachers in terms of their applications and practises of values. This research study is the general model of values education in secondary social studies teachers with applications, and these applications are examined comparatively depicting relationship between demographic characteristics of social studies teachers.

The study group consists of the social sciences teachers who were randomly chosen from a cluster with a sampling method from 44 secondary schools that are on the boundaries of Metropolitan city of Konya and also work for the Ministry of Education within the 2012-2013 Academic Year.

In order to gather the relevant data concerned with the teachers participated in the survey, the researcher developed a scale that contains 5 sub sections. In the data analysis, the symbols represent these; t-test, Anova, Tukey test frequency (f), percentage (%), mean (X) and standard deviation (s).

According to the findings of the research;

- 1- Social studies teachers tend to use activities and applications that focus on the value of honesty while, they seem to neglect the use of visual arts for aesthetic purposes.
- 2- While the teachers use the approach of applying ethical dilemmas the most, they have at least used applications concerned with teaching pupils how to find their own approach or how they should behave in these situations.
- 3- Teachers use the sample case technique the most while they give values. However, they do not largely use a letter of thanks.

- 4- 89.9% of the teachers participated in the survey believe that Ministry of Education provide them with the necessary materials.
- 5- 96.81% of teachers think that the participation of families in the value education programs would offer more effective results.
- 6- According to the findings there is no significant difference between the men and women teachers' points of evaluations.
- 7- The applications of values differentiate according to the experience of the teachers.
- 8- There are no significant differences in terms of the teachers' graduations and the branch of graduation.
- 9- There is no significant relation between the teachers' university graduation and their applications of values training.
- 10- Teachers who participated in a course or seminar have been more successful than the ones who did not take a course or seminar on the use of the material.

Key Words: Value, Education, Secondary, Teacher

ÖNSÖZ

Ortaokullarda toplumsal yaşamla ilgili birtakım değerlerin öğrencilere kazandırılması büyük ölçüde sosyal bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi yönelik yaptıkları çalışmalarda değerler eğitimi uygulamalarına verdikleri önem düzeyini belirlemektir.

Bu araştırmanın sosyal bilgiler derslerinde değer eğitimi uygulamalarının gelişmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu araştırmanın planlanmasında ve gerçekleşmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur. Başta, bu çalışmanın gerçekleşmesinde bilimsel önerileri ve katkıları ile beni yönlendiren, araştırmanın her aşamasında bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. *Remzi Kılıç*'a içtenlikle teşekkür ederim.

Araştırmanın başlangıç safhasındaki desteğinden dolayı Sayın Yard. Doç. Dr. *Şahin Oruç*'a; çalışmamda beni yönlendiren öğretmen arkadaşım *Seher Akdeniz*'e, anket sorularını içtenlikle cevaplayan tüm öğretmen arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın her aşamasında tüm sabır ve anlayışıyla bana katkıda bulunan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim *Aliye Baysal* ve *çocuklarım* sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

YEMİNMETNİ	İ
KABUL VE ONAY	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
ÖZET	iii
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	XI

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.1.1. Değerler.....	1
1.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	6
1.1.3. Değerler Eğitimi	8
1.1.3.1. Değerler eğitimi akımları	11
1.1.3.2. Değer gerçekleştirme	12
1.1.3.3. Değer açıklama	13
1.1.3.4. Değer analizi	15
1.1.3.5. Ahlakî muhakeme	16
1.1.3.6. Karakter eğitimi	17
1.1.3.7. Vatandaşlık eğitimi.....	20
1.1.3.8. Ahlak eğitimi.....	22
1.1.4. Değerler Eğitimi Gereklî Kılan Sebepler	23
1.1.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Rolü	27
1.1.6. Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Ahlakî Gelişim Özellikleri	28

1.1.7. Ortaokul Programlarında Değerler Eğitimi.....	29
1.1.8. Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi.....	31
1.1.8.1. Programda yer alan değerler	32
1.1.8.2. Değerleri kazandırma yaklaşımları	33
1.1.8.3. Öğretim yöntem ve teknikleri	35
1.1.8.4. Ölçme ve değerlendirme	37
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	38
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	38
1.4. PROBLEM CÜMLESİ.....	39
1.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Alt Problemler.....	40
1.4.2. Değerler Eğitimi Uygulamaları ile Öğretmenlerin Demografik Yapısı ilişkisine Yönelik Alt Problemler	40
1.5. SAYILTIKLAR	41
1.6. SINIRLILIKLAR	41
1.7. TANIMLAR.....	42

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	43
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	43
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE VERİLERİN TOPLANMASI.....	46
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	47

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİUYGULAMALARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR VE YORUMLAR.....	49
3.2. DEĞERLER EĞİTİMİUYGULAMALARI İLE ÖĞRETMENLERİN KİŞİSEL DEĞİŞKENLERİ İLİŞKİSİNE YÖNELİK ELDE EDİLEN BULGULAR VE YORUMLAR.....	60

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇ	72
4.2.ÖNERİLER.....	73
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	73
4.2.2. Yapılacak Olan Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	75
KAYNAKÇA	76
EKLER	80
ÖZGEÇMİŞ.....	84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 2. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3. Öğretmenlerin Kıdem Durumlarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 4. Öğretmenlerin Lisans Ve Lisansüstü Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımı.....	45
Tablo 5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi İle İlgili Kurs Ya Da Seminerlere Katılım Durumuna Göre Dağılımı.....	45
Tablo 6. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Değerlere İlişkin Betimsel İstatistikler.....	50
Tablo 7. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Değer Kazandırma Yaklaşımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	53
Tablo 8. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Öğretim Yöntem Ve Tekniklerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	55
Tablo 9. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Materyal Kullanımına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	57
Tablo 10. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Çevre İle İşbirliğine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	59
Tablo 11. Kadın Ve Erkek Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Sonuçları.....	61
Tablo 12. Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve Ss Değerleri.....	63
Tablo 13. Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 14. Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve Ss Değerleri.....	66

Tablo 15. Öğretmenlerin Mezuniyet Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	67
Tablo 16. Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve Ss Değerleri	68
Tablo 17. Öğretmenlerin Mezuniyet Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	69
Tablo 18. Değerler Eğitimi İle İlgili Eğitim Alma Durumu İle Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Sonuçları	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sayıtlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

1.1.1. Değerler

Değer konusunda birçok araştırmacı ve teorisyen farklı içeriklere sahip tanımlar yapmışlardır. Bu tanımlar benzerliklerle beraber bazı farklılıkları da içermektedirler. Değer kavramı ilk olarak ünlü sosyal psikolog Milton Rokeach'ın (1973) ifadeleriyle açıklanmaktadır (Fischer ve Smith, 2004: 669-688). Rokeach değerle ilgili tanım yapmak için öncelikle insanî değerlerin doğası ile ilgili temel varsayımları dikkate almıştır. Bu varsayımları şu şekilde ifade edilmektedir (Fischer ve Smith, 2004: 669-688).

- Bir bireyin sahip olduğu değerlerin toplam sayısı göreceli olarak (nispeten) küçüktür,
- Bireyler aynı değerleri farklı derecede yüklenirler,
- Değerlerin organizesi değer sistemleri içinde gerçekleşir,
- Bireyin değerlerinin gelişiminde, kültür, toplum, kurumlar ve bireyin kişiliği etkilidir,

- Değerin önemi, sosyal bilimlerin ilgi alanı olan her şeyde belirginleşmekte ve açıkça gözlemlenmektedir.

Bu varsayımlar aynı zamanda, değer kavramının sosyoloji, antropoloji, psikoloji, psikiyatri, politika, eğitim, ekonomi ve tarih gibi bütün sosyal bilimlerde merkezî bir yer aldığını ispatlamak için sebepler de sunmaktadır. Bu varsayımlara dayanarak değeri, “aksine/karşıt bir davranış biçimi veya yaşam amacına karşılık bireysel veya sosyal olarak tercih edilen belirli/spesifik bir davranış biçimi veya yaşam amacına olan daimi bir inanç” olarak tanımlamıştır (Polat ve Celep, 2008: 307–331).

Değer sistemini ise (Rokeach, 1973)’te “sürekli bir önemliliği olduğundan dolayı, tercih edilebilir davranış biçimleri veya yaşam amaçları ile ilgili inançların daimi bir organizasyonu” şeklinde tanımlamıştır (Yılmaz, 2006: 23-67). Değerler üzerine kültürlerarası geniş bir araştırma yapmış olan Geert Hofstede(1980), değeri “belirli durumları diğerlerine tercih etmeye yönelik büyük bir eğilim” olarak ifade etmiştir (Fischer ve Smith, 2004: 669-688).

Değerler konusunda son yıllarda önemli çalışmalar yapmakta olan Slalom Schwartz (1999) değeri, “genellikle davranışların/eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların/eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör” olarak nitelendirmekte ve “insanlara yaşamlarında değişken önemlilik içerisinde yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden arzu edilebilir amaçlar” olarak tanımlamaktadır (Ros, Schwartz ve Surkıs, 1999: 49–71).

Bir diğer makalede değerler, “toplum tarafından onaylanmış temel motivasyonların sözlü temsilcileri” olarak ifade edilmiştir (Özmete, 2007: 859- 871). Değerler Psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış olan Erol Güngör (2000) değeri, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç” şeklinde tanımlamaktadır.

Değer, sosyal bilimler alanında farklı bilim adamlarınca da tanımlanmış bir kavramdır. Bu tanımlardan bazıları aşağıdadır. Türk Dil Kurumu değeri, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” olarak tanımlamaktadır.(www.tdk.gov.tr.) Değer, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belliduyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneyle

ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana ve olguya yüklediği niteliklerdir.

Ayrıca, değer söz konusu olduğunda, ise mutlaka öznenin, kişiliğin karışması gerekir. Aynı zamanda değer kuramsal bir yönelimden ziyade, pratik bir yönelimi ifade etmektedir. Değer, öznenin nesneye, diğer niteliklerine ek olarak sonradan eklediği bir niteliklerdir. Değer, ölçüt olarak da işlev görmektedir. Olanla olması gereken ayrımını içerir ve her zaman olumlu-olumsuz bir şey olarak görülür (Yılmaz, 2010: 229–242).

Değeri nesne ve olayların, insanca önemini belirleyen niteliği olarak tanımlayan Hançerlioğlu (1999) ruhbilimsel (metafizik) anlamda değer, nesne ve olguların bireysel açıdan taşıdığı önem olduğunu, törebilimsel anlamda değer, iyiyi vurguladığını, toplumbilimsel anlamda değer, nesne ve olayların toplumca önem taşıyan niteliği olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2010b: 229-242).

Değerler ile ilgili farklı tanımlar yapılmasına, üzerinde tartışmalar yürütülen bir konu olmasına, çeşitli disiplinlerde değer araştırmalar olmasına rağmen (Nicholson, 1991) değer kavramının yeterince açıklığa kavuşturulduğunu söylemek zordur (Dilmaç, 2002). Williams'a göre (1979) değer kavramı çoğu zaman, ilgiler, zevkler, tercih edilen ya da edilmeyen düşünceler, tercihler, görevler, ahlaki yükümlülükler, arzular, istekler, amaçlar, gereksinimler, hoşlanılmayanlar, cazibeler ve tercih edilen birçok yönelim ile ilgili kullanılmaktadır.

Allport'a göre (1968) değerler, benlikle ilişkili olarak algılanan anlamlardır. Değerler, genel olarak bireyin diğer bireylerle ilişkilerinde belirli durumları tercih etme eğilimidir. Değerler, bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaki ya da estetik yönden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı niteliklerdir (Schwartz ve Sagie, 2000: 465–497).

Değerler, bireylerin yaşamına yön veren, kural görevi gören, önem dereceleri farklı olan, arzulanan amaçlardır. Bu anlamda değerler, sadakat, yardımseverlik, hakkaniyet, güvenilirlik, dürüstlük, sorumluluk, bütünlük, yeterlik, tutarlık ve açıklık gibi istenen davranışları ifade eden genel standart ve prensiplerdir (Schwartz ve Sagie, 2000: 465–497).

Değerler, bireylerin ideal davranış tarzları ya da yaşam amaçları hakkındaki inançları olup, davranışa farklı tarzlarda rehberlik eden çok yönlü standartlardır ve bir şeyin arzu edilebilir (iyi) ya da edilemez (kötü) olduğu hakkındaki inançtır (Sağnak, 2004: 72–95).

Değerler sadece bireysel düzeyde değil aynı zamanda örgütsel düzeyde de gelişmektedir. Örgütsel düzeyde değerler, örgüt kültürü fenomeninin ölçülebilir bir ögesi olarak kavramlaştırılmıştır. Değerler, örgütün karakterini belirlemekte, çalışanlara, misyon ve aidiyet duygusu sağlamak ve yöneticilerin davranışlarına rehberlik yapmaktadır (Irby, Brown, ve Yang, 2006).

Örgütsel düzeyde değerler örgüt üyelerinin farklı durumlar, roller, nesnelere ve insanlar hakkındaki değerlendirmelerdir. Değerler örgütün genel amaçlarını, ideallerini, standartlarını ve uygulamalarını yansıtmaktadır. Değerler örgütü tanımlamakta, amaçlarını belirlemekte ve başarı ölçütlerinin temelini oluşturmaktadır. Bir bakıma değerler, örgütsel kuralları belirleyen, örgüt üyelerinin eylemlerini düzenleyen güçlü paradigmalardır (Erçetin, 2000: 31–43).

Bu bağlamda yöneticilerin eylemleri, kişisel değerlerinin etkisi altındadır. Ekonomik değerlere güdülenmiş bir yönetici, yönettiği örgütün büyümesinin önemini vurgularken toplumsal değerlere eğilimli yönetici ise, örgütün büyümesinden çok, çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesini ön plana çıkarmaktadır (Sağnak, 2004: 72–95).

Yöneticilerin, eğitimcilerin ya da erkin eylemlerini belirleyen tek değişken değerler değildir. Ancak değerler, yöneticilerin eylem ve kararlarının en önemli belirleyicilerinden biridir. Çünkü bireylerin kararlarının, değerlendirmelerinin, seçimlerinin, insanlarla ilişkilerinin, kısaca davranışlarının arka planında değerler vardır.

Law, Walker ve Dimmock'a göre (2003:498-523) son araştırmalardan elde edilen bulgular, yönetim problemlerinin çözümünde ve karar süreçlerinde, değerlerin çok önemli rol oynadığını göstermektedir. Değerler, bir grup insanın arasında gezinen ve onları tıpkı mıknatısa yapışan metal parçacıklar gibi bir araya getirip sıraya dizen fenomenlerdir.

Değerler, insanları ortak hedefler doğrultusunda çalışmaya yöneltir, bir araya getiren öğelerdir (Yiğittir, 2009). Tüm çalışanlar, aynı kültürel değer ve normları başkalarıyla paylaşmaya gereksinim duymaktadırlar. Bu, çalışanların bağlanma ve birlik olma gereksinimlerini karşılamak için gerekli görülmektedir. Bağlanma ve birlik olma gereksinimine bağlı olarak çalışanların değerlerine ve diğer özelliklerine duyarlı olunması yani örgütlerin değerlere göre yönetilmesi gerekmektedir.

İnsan değerlerinin yönetimi, örgütlerin değerlendirilmesinin en önemli araçlarından birisidir. Burada eylemi yapan yönetim, değiştirici ise değerlerdir (Yiğittir, 2009). Ancak burada kast edilen örgüt çalışanlarının değerlerinin yönetilmesi, değerlerine yön verilmesi ya da bunların değiştirilmeye çalışılması değildir. Burada önemli olan örgütsel değerlerin ve çalışanların bireysel değerlerinin farkında olunması, yönetimde değerlerin dikkate alınması, değerlere karşı duyarlı olunması, çalışanların güdülenmesinde kullanılması, yeteneklerinin geliştirilmesi ve yöneticilerin örgütlerini örgütsel değerlere göre yönetmesidir.

Değerlere göre yönetim, örgütün performansını en üst düzeye çıkarmak amacıyla, özellikle bireyleri güdülemeye, yetenekleri geliştirmeye, sinerji ve yenilikleri desteklemeye adanmış olan yönetim stilleri ile ilgilidir. Değerlere göre yönetim, işlevsel yaklaşım ve değer kavramından kaynaklanan önceki yöntemleri geliştirmektir (Akbaş, 2004).

Değerlere göre yönetim ya da değere dayalı yönetim, çalışanların ortak değerler etrafında bütünleştirilip, değer odaklı davranmalarını sağlayan bir yönetim yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, örgüt içinde ortak bir ruh oluşturabilecek en önemli faktör değerlerdir. Değerlere göre yönetimin altında yatan temel varsayım, insanların ussal olarak hareket eden varlıklar olmaktan çok, değerlerle hareket eden varlıklar olarak görülmesidir.

Bu yaklaşım tamamen mantık dışı bir yönetim yaklaşımı olmadığı gibi, insanların ussal olduğu kadar ussal olmayan davranışlar da gösterebileceğini kabul eden bir yaklaşımdır (Tokdemir, 2007). Bu anlamda değer yönetimi her şeyin sayısallaştırılabilirliği, ölçülebilirliği oranında değerli olduğu anlayışını da yıkmıştır.

Bu anlamda örgütte bireylerin değerleri, onların örgütsel durumları anlamlandırmalarında yardımcı olmakta, eylem ve tutumlarına rehberlik etmektedir.

Örgütte kişi-değer uyumu, üyelik zamanında var olan değerlerle, üyeliği ve kıdemi izleyen bireysel değer değişimleri tarafından etkilenmektedir. Bundan dolayı değerlere göre yönetime yöneticilerin daha fazla önem vermesi gerekmektedir (Yiğittir ve Öcal, 2009: 28-30).

1.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramının farklı tanımlamalarından sonra, bu noktada değerlere ilişkin literatürde sıklıkla kullanılan sınıflandırmalara değinilmesi yararlı olabilir. Bu doğrultuda farklı bilim adamları tarafından yapılan ve literatürde kabul gören sınıflandırmalar incelenecektir. Değerler üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak kabul görmüş beş sınıflandırma dikkati çekmektedir. Bunlar (Polat ve Celep, 2008: 307-331);

- Rokeach'ın Değerler Envanteri,
- Morris'in Değerler Sınıflandırması,
- Spranger'in Değerler Sınıflandırması,
- Kahle'nin Değerler Listesi,
- Schwartz'ın Değerler Teorisidir.

Rokeach Değerler Envanteri: Değerler ile ilgili literatürde en çok kabul gören çalışmalardan biri psikolog Milton Rokeach'e aittir. Rokeach çalışmasında bir değerler seti oluşturmuş ve iki ana kategoriye ayırmıştır. Amaçsal (terminal) değerler; bir kişinin yaşamı boyunca başarmayı amaçladığı değerlere ilişkin tercihlerini ifade etmektedir (Özmete, 2007: 859- 871).

Bu envanter; 18 amaçsal, 18 araçsal değerden oluşan bir formdur. Buradaki amaçsal değerler; aile güvenliği, ahret selameti, barış içinde bir dünya, başarı hissi, bilgelik, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutluluk, olgun sevgi, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal onay, ulusal güvenlik, zevk olarak sıralanabilir (Yılmaz, 2010b: 229–242).

Araçsal değerler ise; başarılması istenen hedefler için kullanılan araçları ifade etmektedir. Bu değerler, bireylerin bazı sonuçlara ulaşmasında kullandıkları kabul edilebilir davranışların temsilcisi olarak işlev görürler. Rokeach'ın, araçsal değerleri olarak hırs, dürüstlük, cesaret vb. değerler bulunmaktadır.(Halstead ve Taylor, 2000: 169-202)

Morris'e göre (aktaran Polat ve Celep, 2008: 307-331), üç tip değer bulunmaktadır. Bunlardan ilki faal değerler, bireysel değerleri etkiler ve insanın isteklerini yansıtır. İkincisi kavranmış değerler, toplumun arzulanabilir olarak kabul ettiği davranış kavramlarının kültürel olarak paylaşılmasını yansıtır. Üçüncü olarak amaç değerler ise, bireysel tercihlerden ve normatif standartlardan bağımsız olarak, bir konu veya olaya yüklenen anlamla nitelendirilir.

Spranger (aktaran Akbaş,2004) ise daha ayrıntılı bir sınıflamaya giderek insanların değer yönelimlerini bireysel değerlerine göre kuramsal, ekonomik, estetik, sosyal politik ve dinsel değer olarak 6 gruba ayırmıştır. Bu gruplar şu şekilde açıklanabilir:

- Kuramsal: Gerçeğe, bilgiye ve eleştirici düşünceye önem verir. Kuramsal nitelikli bireyin temel ilgisi, gerçeğin keşfidir.
- Ekonomik: Yararlı ve pratik olana önem verir, herhangi bir etkinliğin yararlı olup olmaması onun için önemlidir. Birey, yaşamı bedensel ihtiyaçların doyumu olarak görür.
- Estetik: Üst düzeyde biçim ve uyuma önem verir, herhangi bir yaşam tarzını zarafet ve uygunluk açısından değerlendirir.
- Toplumsal: Yardımseverlik, bencil olmama, başkalarını sevme en önemli özelliğidir. Kuramsal, ekonomik ve estetik tutum ve değerleri, soğuk ve insana yakışmaz kabul eder.
- Politik: Kişisel olarak, etkili ve güçlü olmaya önem verir. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret arar.
- Dinsel: Evreni bir bütün olarak algılar ve kendini bu bütünlüğün bir parçası olarak görür. Mutlak şekilde doyurucu en yüksek değer tecrübeleri arar, mistik konulara ve yaşantılara ilgi duyar.

Kahletarafından geliştirilen değerler listesi, bireylerin değerlerini önem sırasına göre sınıflandırılmalarını sağlamaktadır. Bu değerler üç grupta toplanmıştır ve şu şekilde açıklanabilir (aktaran Fischer ve Smith, 2004: 669-688):

- Hazcı (hedonik) değerler: Heyecan arama, yaşamda mutluluk ve haz ile diğer insanlar ile iyi ilişkiler kurma arzusunu içermektedir.
- Empatik değerler: Özsaygı, diğer bireylerden saygı görme, güvende olma ve aidiyet değerlerini yansıtmaktadır.
- Kendini gerçekleştirme: Kişisel gelişim ve başarıma duygusuna ait değerleri içermektedir.

Schwartz değerler teorisinde (aktaran Özmete, 2007: 859- 871); güç, başarı, hedonizm, harekete geçirme, kendini yönetme, evrensellik, bağlılık, gelenek, uyum ve güvenlik olmak üzere 10 temel değer tipini içeren bir değerler yapısını öngörmüştür. Bu değerler bireyi motive etme amacına göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan bazıları örneğin güç değeri; sosyal statü ve prestij ile insanlar ve kaynakları üzerinde hakimiyet kurmayı içerirken, başarı değeri; kişisel başarıyı ifade etmektedir. Hedonik değer; mutluluğu, harekete geçirme değeri ise, yaşamdaki heyecanı ve yenilikleri içermektedir.

1.1.3. Değerler Eğitimi

Değerler Eğitimi, değerleri öğretmek için açık bir girişim olarak tanımlanabilir. Değerler eğitimi kapsamında ders programlarına konu edilen bazı değerler; Adalet, Gülyüz, Gerçeğe Saygı, Dürüstlük, Öz Eleştiri, Sorumluluk, Onurlu Olmak, İnsana Saygı, Fedakârlık, Yardımlaşma, Sözünde Durmak, Nezaket, Hoşgörü, Cesaret, Sevgi, Diğergamlık, Sadakat, Saygı, Okumak, Sağduyu, Şefkat, İyilik, Sabır, Merhamet, Çalışkanlık, Kadirşinaslık, Azim ve İyi Niyet'tir.

Değerler eğitimini amaçlarından bahsetmek gerekirse;

- İyi karakterli bireyler yetiştirmek,

- Temel değerleri pekiştirmek,
- Çocukların kendilerine ve topluma yararlı olacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak kazanmalarını sağlamak,
- Çocukların kazandıkları değerleri davranışla ifade etmeleri yönünde fırsat vermek,
- Karakter ve Değerler Eğitiminin ailede ve okulda paralel bir şekilde işleyişini sağlamaktır.

Değerler eğitiminin temel özellikleri ise (Yılmaz, 2006: 23-67);

- Değerler boşluk kabul etmez: Değeri olmayan insan yoktur; Kötü değerlerle donanmış insan olabilir.
- Kalıtımla geğmez; çevresel etkenlere göre biçimlenir: Değerler, genetik yollardan geğmez; aile ve okul gibi ortamlarda öğretilir.
- Yaşayarak, görerek ve hissederek öğretilir: Değerler, yaşadıkları ortamlarda; yaşanılarak, gözlenerek ve hissedilerek öğretilir.
- Zihin, kalp ve davranış üçgenine oturur: Zihin ikna olmalı, kalp benimsemeli ve beden sergilemelidir.
- Ret-kabul belirginliğine göre biçimlenir: Değerler, toplumsal ve kurumsal kabul ve retlere göre biçimlenir.
- İ ve dış tutarlılık gerektirir: Hem değerlerler arasında hem de söylem-eylem arasında tutarlılık gerekir.

Okulların bilişsel hedeflerinin yanında vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi birçok duyuşsal hedefi vardır. Beane (1990) duyuşsal eğitimin sosyal ilişkiler ve kişisel çıkarların bütünleşmesiyle ilgili bilgi, beceri ve değerleri içerdiğini belirtir. Ona göre benlik algısı, değerler, ahlak, etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumlar duyuşsal eğitim içindedir (Bacanlı, 2005).

Okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlakî gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir.

Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, dđzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçoğ değer iğerdiği gđrđlmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile oğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder.

Leming (2008)'e gđre okullar var olduğu mđddetçe duyuşsal eğitim olacaktır. Çünkü okullar bilginin bilgisizlikten, sosyal dđzenin dđzensizlikten daha değerli olduğunu oğretirler. Kerschensteiner (1954) ise insanların oluşturduğu bđtđn ekiplerin değerler geliştirmesi gerektiğini ifade eder. Karakter eğitimi konusunda birçoğ çalışması bulunan Lickona (1992) değer eğitiminin demokratik bir toplumun başarısı için temel olduğu gđrđřundedir. Ona gđre demokrasi halkın kendi kendini yđnetmesi ise, insanlara önce adil ve zgđr bir toplum sağlamalıdır. Bunun anlamı ise insanın en azından “iyi” olmasıdır.

Demokrasiyi anlayan ve ahlakı boyutuyla hemfikir olan insanlar, diğerinin haklarına saygı, kanunları kabul, kamu yaşamına gnđllđ katılım ve toplumun iyiliğiyle ilgilenirler. Ahlak ve karakter eğitimiyle ilgili birçoğ çalışması bulunan Kanad(1951), Cumhuriyetin ilk yıllarında “Okullar hangi özellikte insanlar yetiştirilmelidir? Okulların temel hedefi ne olmalıdır?” sorularını sormuş ve cevap olarak, “Biz okullardan çıkacak kuşağın onur sahibi olmasını, adil, cesur, görev bilinci yđksek ve namuslu olmasını kısaca ahlakı karakterli olmasını istiyoruz.” demiştir.

Toplumun iyiliğine ve esenliğine yönelik davranışlar kazandırma gibi temel bir amaçla hareket eden eğitim kurumlarının görevlerinden biri geçmişte olduğu gibi gđnđmzde de değer eğitimidir. Eski ilköğretim programlarında genel hedefler içinde ifade edilmiş olan değerler, yeni ilköğretim programlarının bazılarında programın değerleri başlığı altında ifade edilmiş, bazılarında ise eski programlarda olduğu gibi programın genel hedefleri kısmında yer almıştır.

Yeni ilköğretim programlarında yapılandırıcılığın temel yaklaşım olarak kabul edilmesiyle, oğrencinin öğrenme sđreci öncesinde edindiği kişisel bilgi, grđř, inanç ve değerlerin öğrenmeyi etkilediği kabul edilmiştir (www.meb.gov.tr). Değerler ve değer eğitimi; ahlak eğitimi, irade eğitimi, karakter eğitimi, vatandaşlık

eğitimi gibi isimlerle ğretim programlarında bulunabileceği gibi okulun dđzeni, kuralları, fiziksel ve psikolojik çevresi, okuldaki yönetici ve öğretmenlerin mesajları ile örtük program boyutunda da bulunabilir (Leming, 2008).

Günümüzde değer eğitimi hem ğretim programları hem de örtük program kapsamına giren uygulamalar ile yapılmaktadır. Değer eğitiminin okuldaki Őekillerinin incelenmesinde Kirschenbaum (1995) tarafından yapılan sınıflandırma kullanılmıştır.

1.1.3.1. Değerler eğitimi akımları

Kirschenbaum (1995)'a göre değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıkmıştır. Yukarıda verilen değer eğitimi akımları dışında din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, işbirliği becerileri, karar verme becerileri, ahlakı muhakeme, yaşam becerileri,cinsellik eğitimi, uyuŐturucu eğitimi gibi değer eğitimi uygulamaları vardır.

1900'lerin baŐından itibaren ahlak eğitiminin amaç ve yöntemleri konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu dönem öncesinde de okullarda öğrencinin akademik başarısını artırmak ve vatandaşlık bilincini geliŐtirmek amacıyla ahlak eğitimi yapılmıştır. Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya SavaŐı sonrası geleneksel yöntemlerle devam etmiştir (Kirschenbaum, 1995).

1960'ın ortalarında ABD'de Sidney, Simon ve Kirschenbaum tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı,1970'lerin baŐlarında Kohlbergvd. tarafından geliştirilen ve uygulanan dil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile telkine dayalı değer öğretimine alternatif ğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüŐ baŐlamıŐ, 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiŐtir (Yüksel, 2005: 329-338).

ABD'de teorisi ve uygulaması yapılan bu akımlar birçok eğitim sistemini etkilemiŐtir. Türkiye'de 1900'lerden itibaren ahlak eğitimi, karakter eğitimi ve

vatandaşlık eğitimi üzerine birçok kuramsal ve uygulamaya yönelik çalışma yapılmıştır. Bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını ve ahlakî gelişmelerini desteklemeyi amaçlayan yaklaşımlar ise yeni ilköğretim programlarında yer bulmaya başlamıştır.

1.1.3.2. Değer gerçekleştirme

Bu yaklaşım bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Değer sınıflama yaklaşımının popüler olduğu 1960–80 yılları arasında insanlar kendi duygu, inanç ve değerlerinin farkına varsın diye bu yaklaşımlar geniş olarak kullanılmıştır.

Kavram ilk olarak Simon vd.(1972) tarafından kullanılmıştır. Bu yaklaşım bireyin değerlerini fark etmesine, karar almasına ve kararını uygulamasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada gencin hayat boyu kendisine rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder.

Bu yaklaşımda öğretmenin görevi, öğrencinin yaşamın anlamını bulmasına, kendi değerlerini oluşturmasına ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım ederek onun bütün bu durumlarda etkili bir insan olarak başa çıkmasını sağlamaktır. Değer gerçekleştirme akımında bireyin sahip olduğu değerlerin özelliğinden çok, bireylerin değerlerini elde etme yolu üzerinde durulur. Böylece bu yaklaşım, öğrencilerin öncelikli değerlerini (değer tercihlerini) açıkça söylemelerini, bu değerleri yansıtma ve onları yeniden onaylamalarını ya da değerlendirmelerini ve onları günlük yaşamlarına uygulama ve kullanma yollarını araştırır (Kirschenbaum, 1995).

Değer gerçekleştirme yaklaşımının bir başka amacı, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünceye sahip bireyler olarak yetiştirmektir. Kirschenbaum (1995), her iki düşünce türünün de 1980’li yıllarda eğitimde önem kazandığını belirtmektedir. İşverenler birçok ilanda işçilerin yaratıcı düşünme ve problem çözebilme becerilerinin olması gerektiğini belirtmiştir.

İş danışmanlarının da artık işin yapısının değiştiğini ve çok bilgiye sahip olmak yerine, başarı için eleştirel ve yaratıcı düşünme yeteneğinin gerekli olduğunu belirtmesiyle, günümüzde birçok eğitim programı eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi merkeze almıştır. Değer gerçekleştirme yaklaşımının hedefi, herhangi bir değer grubunun telkin edilmesi değildir. Bireyin değerlerini gerçekleştirmesi için, değer açıklama, değer analizi ve ahlakî muhakeme tekniklerinin kullanılması önem taşımaktadır.

1.1.3.3. Değer açıklama

Simonvd.(1972) tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir.1960'ların sonu ve 1970'li yıllarda özellikle ABD'de etkili olmuştur. Onlara göre genç bireyler veli ve öğretmenlerin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinemadan ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamıştır.

Model sayısının artması karar alma sürecinde gencin bocalamasına, iyiyi seçme sürecini öğrenememesine neden olmaktadır. Kendi değerlerinin farkına varmayan gençler karar alma sürecinde akran gruplarının ve propagandanın etkisinde kalmaktadır (Simonvd.,1972). İnsanlar her gün farklı durumlarla karşılaşır, düşünür, fikir belirtir, karar alır ve harekete geçer. Gencin hayatını nasıl yaşayacağı, seçimlerinde ve karar almada nasıl davranacağını belirlemesi ve aklına gelen soruların cevaplarını doğru verebilmesi için kendi değerlerini açıklığa kavuşturması gerekir.

Rewellve Arthur, (2007: 79-92) özellikle de bu çağın çocuk ve gençlerinin geçmişe nazaran daha çok seçimle karşı karşıya kaldıklarını, alternatiflerin çok olmasının onların daha çok karmaşaya, anlaşmazlığa ve değer çatışması yaşamasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Karar alma sürecinde insanlar inançlarını, değerlerini ve tutumlarını kullandıklarından değerleri üzerine düşünmüş, değerlerini açıklığa kavuşturmuş kişilerin karar alma süreci kolaylaştırılabilir. Bu nedenle gençlerin değerlerini açıklığa kavuşturmaları için yardım edilmelidir.

Bu yaklaşımda öğrencilere kendi değerlerinin farkına varması için yardımda bulunmaktadır. Bu yaklaşımın altında yatan varsayım, bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarıdır. Değer açıklama yaklaşımı öğrencilere yardım ederek, kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir (Simonvd., 1972).

Ryan (1991)'a göre öğretmenler sınıf oyunları, sergiler, ihtiyaçlardan hareketle oluşturulmuş alıştırma ve özel konular içeren etkinliklerle öğrencilere değerlerini açıklama fırsatı verebilir. Bu yaklaşımı benimseyen öğretmenler grupta çalışmaya önem verirler. Uygulama sırasında her düşünceye saygı gösterir ve belli değerleri empoze etmeden öğrencilerin değerlerini açığa vurmalarını teşvik ederler.

Brimi (2008:125–130)'ye göre değer açıklama yaklaşımının temelinde, öğretmenlerin kurgusal durumlar sunması, öğrencilerin ise bu durumlarda ortaya konabilecek olası davranışları tartışması ve karar vermesi vardır. Değer açıklama yaklaşımında öğrencilere değer empoze edilmeden, zorlama yapılmadan üç ana basamakta değer kazandırılır.

- Seçme: Bu basamakta ilk olarak öğrencilerin değerleri özgürce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları düşünülerek değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonunda seçim yapılır.
- Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin, seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir.
- Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Bu hareket yaşamının tümünde tutarlı bir şekilde devam edebilmelidir.

Basamakların uygulanması ile öğrencilerin değerlerini açıklığa kavuşturması ve kendi yaşantıları yoluyla değerleri içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılır. Bu yaklaşım, öğrencinin kişisel (mahrem) alanına girme, öğretmeni bir gelişim danışmanı veya psikiyatristi rolüne büründürme, ahlaki olan ve ahlaki olmayan konuların ayırt edilmesinde başarısızlık ve bütün değerlerin önemini eşit olarak görme gibi konularda eleştirilmiştir.

Karakter eğitimi üzerine çalışmaları olan Lickona (1992) ise bu yaklaşım ile birlikte bireyciliğin okullara girdiğini belirtmiştir. Ona göre bu yaklaşım

öğretmenlere, “Öğrencilere değer öğretmeye çalışma, onun yerine öğrencinin kendi değerlerini anlamasına yardımcı ol.” demiştir. Leming (2008) ise değer açıklama yaklaşımının başarısını ilişkin deneysel kanıtların az olmasına rağmen değer açıklama uygulamaları içeren kitabın ABD’de 600.000’den fazla sattığını belirtmiştir.

1.1.3.4. Değer analizi

Bireyin kendi değerlerini oluşturmasına ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım etme amacıyla kullanılan öğretim yaklaşımlarından biri ise değer analizidir. Değer analizi yaklaşımında değer içeren problemler üzerinde duygusal olmadan, akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde durulur. Bu yaklaşımda öğrenciler çözüme yönelik görüşler ortaya atar, değerlendirme yapar ve sonuçlara ulaşır.

Ryan (1991) bu yaklaşımda öğrencilerin örnek olaylardan hareketle ahlaki düşünme becerisini kazandıklarını ifade eder. Ona göre öğrenciler aynı zamanda bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenirler. Bu yaklaşım ile öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur.

Bu yaklaşımda “ başkalarının eşyalarını almamalıyız” şeklinde öğütler verilmek yerine, bulunduğu cüzdanı sahibine iade eden öğrencinin davranışının neden doğru ve dürüst olduğu her yönüyle tartışılır. Bu nedenle öğütler vermekten daha etkilidir (Erdem ve Akman, 1998). Değer analizi bilimsel problem çözme basamaklarıyla benzerlik gösteren yedi aşamada yapılır (Weltonve Mallan, 1999; Ryan, 1991).

- Problemin tanımlanması,
- Problemin ve alternatif yolların açıklanması,
- Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmin edilmesi,
- Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların öngörülmesi,
- Oluşacak durumun yeniden tanımlanması,
- Her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması,
- Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar almadır.

Aşamalar öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar uygulanır. Değer analizinde de birçok basamak öğretmenin soracağı seri sorulara bağlıdır. Grupların küçük olması durumunda, dikkat dağıldığında özetleme yapılırsa, yeterli zaman varsa ve örnek problemin içeriği yeterliyse amacına ulaşması kolaylaşır. Değer analizi birçok eğitimci tarafından faydalı görülen ve ilköğretim, lise ve üniversite seviyesinde uygulanabilen bir yaklaşımdır (Welton ve Mallan, 1999).

1.1.3.5. Ahlakî muhakeme

Bireylerin ve toplumun ahlaki gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan ve bu amaçla “adil topluluk okulları” kuran Kohlberg de (Yüksel, 2005) öğrencilerinin ahlaki akıl yürütme becerisi geliştirmelerine çalışmıştır. Adil topluluk okulunun temelini adalet, eşitlik ve demokrasi oluşturmaktadır. Bu okulda kararların tutumu ahlaki tartışmalar ve katılımlı proje grupları ile alınmıştır.

Kohlberg ayrıca öğrencilere ahlaki ikilem içeren hikâyeler vererek onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir (Yüksel, 2005). Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (Leming, 2008).

Öğretmen uygulama sırasında sınıfı gruplara böler ve örnek olayda yapılacak en iyi davranışın ne olduğunu sorar. Her grup bu soru etrafında tartışır. Çıkmazlar öğrencilerin deneyim ve gelişim seviyelerine göre çözülür. Araştırmalar öğrencilerin görüş belirtme sırasında diğer öğrencilerin tesiri altında kalmadıklarını göstermiştir. Bu yaklaşımda öğrenci, hayatın gelecekte ona sunmasının olası olduğu durumları dolaylı olarak tecrübe eder (Brimi, 2008).

Öğrenci gelecekteki davranışının toplumun genelinin tercih edeceği standartları karşılayıp karşılamadığını anlar. Bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlakî ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir.

Öğrenci değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar bireyin ahlakî gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü değil çözüme ulaşma yolu önemlidir.

1.1.3.6. Karakter eğitimi

Karakter binlerce yıldır toplumlarda önemsenen ve insanların taşıması gereken bir özellik olarak görülmüştür. Literatür tarandığında karakterin değerlerin organize edilmiş bütünü, insan iradesinin sabit ve istikrarlı bir hale gelmesi ve insanın alışkanlıklarının tümü şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Kerschensteiner, 1954).

Kişinin karakteri, içselleştirdiği değerlere ve alışkanlıklara bağlı olarak kendisine ve topluma faydalı olacağı gibi hem kendine hem de topluma zarar verecek şekilde de olabilir. Kanad (1951) bu nedenle karakteri ahlakî olan ve olmayan şeklinde ikiye ayırmıştır. Davranışları yönlendiren ilkelerin toplumun ve zamanın ahlakî ilkelerine uygun olması ahlakî karakter, bencillik gibi kuvvetlerin bireyin istikrar ve dengesini bozması ise ahlakî olmayan karakter olarak isimlendirmiştir.

Ona göre karakter kelimesini ister ahlakî, ister ahlak dışı olsun yalnız tutarlı hareketler için kullanmak gerekir. Herkes iyi veya kötü sahada olsun diğerlerinin hareketlerinin tutarlı olmasını ister. Lickona'ya (1992) göre, karakter amaçlı eğitimden geçmiş birey, zeki olduğu kadar karakterli, okur-yazar olduğu kadar nazik, bilgili olduğu kadar erdemlidir.

Çünkü iyi vatandaş zekâsını diğerlerinin iyiliği için kullanır ve daha iyi bir dünya kurmak için çalışır. Gough (2001) ise insanları, kişilik özelliklerinden dolayı (sessiz, utangaç, coşkulu vb.) değil, dürüst ya da yalancı, başkalarını düşünen ya da bencil, saygılı ya da saygısız, güvenilir ya da güvenilmez biri olduğundan övüp ya da yerdiğimizi ifade etmiştir.

Karakter ancak değerlerle inşa edilebilir. İnsanlar arasında öne çıkan, hayran olunan ve saygı duyulan insanın özellikleri hep aynıdır. İyi karakterin tanımı aynı zamanda hangi değerlerin öğretilmesi gerektiğinin de cevabıdır. Alçak gönüllü, dürüst, kibar, sadık, sabırlı, saygılı, sorumluluk sahibi ve içten kişiler diğer insanlar tarafından karakterli insan olarak nitelendirilmektedir.

Gauld ve Gauld (2002), toplumda ve okullarda başarı ve karakter olmak üzere iki tür kültür bulunduğunu belirtmektedir. Başarı kültüründe, meslek, ücret, bizim ev, bizim yöre, bizim araba, tatilin nerede geçirileceği ve gösteriş öne çıkarılırken, karakter kültüründe diğerlerine ve topluma hizmet, dürüstlük, cesaret, model olma, güven, azimli olma ve onur daha önemlidir.

Başarılı bir karakter eğitimi için okullarda ve ailede karakter kültürü öne çıkarılmalıdır. Ryan ve Bohlin (1999) ise karakter eğitiminin tek bir ders değil okul yaşamının tümünde bulunmasını ve okulların sorumluluk, çok çalışma, onur ve dürüstlük için bir erdemler toplumu ve modeli haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Thomas Lickona'nın (1992) *Educating for Character* isimli kitabı karakter eğitimi konusuna yeniden dikkatleri çekmiştir. Lickona (1992) Amerikan toplumundan hareketle karakter eğitime olan ihtiyacı çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Bu tespitlerden bazıları şunlardır .

ABD'de gençler arasındaki suçluluk Kanada'ya göre 7 kat Japonya'ya göre ise 40 kat daha fazladır. 100.000 genç üzerinde yapılan araştırmada gençlerin yarısının ömründe bir kez hırsızlık yapmış olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin birbirlerine karşı şiddet kullanması artmaktadır. Amerika'da her yıl 14 yaşın altında 14.000 kız, çocuk doğurmaktadır. 1970 yılında para önemli diyenlerin oranı yüzde 40 iken, 1987'de bu oran yüzde 76'ya çıkmıştır.

Üç ergenden birinin ciddi alkol problemleri vardır. 1980 sonrası ortaya çıkan bu ve benzeri gelişmeler geleneksel değerlere dönüşü hızlandırmıştır. Toplum eleştirmenleri, veli grupları, dinî liderler ve siyasal partilerin çoğunluğu saygı, sorumluluk, bireysel disiplin, aile, vatan sevgisi ve diğerlerine hizmet gibi değerlere daha çok vurgu yapmaya başlamıştır (Kirschenbaum, 1995).

Bu dönemde siyasal anlamda muhafazakârlık, sosyal düzen ve geleneksel değerler öne çıkmıştır. Bu dönemde 1960'ların tersine değer açıklama ve değer sınıflama yerine değer telkinine vurgu yapılmıştır. Lickona (1992) karakter eğitiminin her demokratik ve özgür toplum için bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Ona göre bu eğitimin verilmesinde sadece okulların değil aynı zamanda toplumların da sorumlulukları vardır.

Bu sorumluluk, iki temel değerin okullarda etkili bir biçimde öğretilmesini zorunlu kılar. Bu temel değerlerden biri insanları, diğer canlıları ve doğal çevreyi değerli görmeyi gerektiren saygı, diğeri ise davranışlarının hesabını yapmayı, davranışların sonucunu kabul etmeyi ve görevi başarmayı gerektiren sorumluluktur. Ona göre bu iki temel değer okuldan devlete bütün sosyal yapılar için gereklidir.

Saygı, diğer insanlardan hoşlanmasak bile onlara iyi davranmamızı, büyük küçük bütün toplumların temeli olan emniyetin oluşması için otorite ve mülkiyeti kabul etmemiz gerektiğini ifade eder (Lickona, 1992). Saygı vasıtasıyla bir kişi, diğerlerinin de kendisi gibi haklara sahip olduğunu anlar ve diğerlerine, dürüst, nazik ve düşünceli davranır.

Lickona (1992) sorumluluğu saygının genişlemiş şekli olarak tanımlamış, kişinin diğer insanlara saygı gösterdiğinde onlara değer verdiğini, değer vermenin ise onların iyiliği için sorumluluk hissetmeyi gerektirdiğini belirtmiştir. Ayrıca sorumluluk sahibi olmak, ailede okulda ve iş hayatında bir mesleği veya görevi başarmayı gerektirir. Çünkü yetişkin olarak hayata atılacak bireyler, hastanelerin güvenliğini sağlar, otomobil üretir, tren kullanır ve nükleer reaktörleri tamir ederler.

Lickona (1992), karakter eğitiminin verilmesi sorumluluğunun sadece okullarda değil bütün toplumda olduğunu belirtmiş ve toplumların sorumluluklarını aşığıdaki şekilde ifade etmiştir.

- Yalnızca erdemli insanlar özgür ve demokratik hükümete destek olabilirler.
- İyi karakter kendiliğinden biçimlenmez. Öğretim sürecine destek verilerek ve örnek öğrenme uygulamalarıyla uzun sürede gelişir.
- Çocukta geliştirilmiş iyi karakter ilk olarak ailenin sorumluluğundadır. Sonrasında toplumun, okulun, dinî kurumların ve gençlere hizmet veren diğer grupların sorumluluğunda biçimlenir.
- Vatandaş yetiştirme ancak etkili akademik öğretim ve karakter geliştirmekle mümkün olabilir.
- Etkili karakter eğitimi ile olumsuz öğrenci davranışları azalır, akademik başarı artar ve gençler sorumluluklarını bilen vatandaşlar olur.

Karakter eğitiminde değer gerçekleştirme yaklaşımlarının tersine öğretmenler model olurlar, öğrencilerin ahlakî karakterlerini geliştirmeye çalışırlar, ahlakî konularda kendi görüş ve düşüncelerini rahatça ve açıkça ifade ederler. Kısaca hayatta neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirtirler (Kirschenbaum, 1995).

Karakter eğitiminde hangi yaklaşımlar kullanılmalıdır? Bu sorunun cevabını vermek için Ekşi (2003:79-86) literatürü taramış ve aşağıdaki örneklerle ilgili geniş bilgi vermiştir. Karakter eğitiminde bazı uygulamaların ahlakî muhakemeye, bazılarının ise erdemli davranışların alışkanlık haline gelinceye kadar uygulanmasına vurgu yaptığı (Thomas, 1991), bazı uygulamalarda öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun edebi ürünler kullanıldığı, ayın değerini ve sınıf etkinliklerini içeren bülten hazırlandığı (Milson, 2000), problemleri bir okulda ise, disiplinle ilgili düzenlemelerin gözden geçirildiği, öğrencilere üniforma giyme zorunluluğu getirildiği ve derslerde değer tartışmalarına ve ilgili hikâyelere (BernardoveNeal, 1997) yer verildiği görülmüştür (aktaran Ekşi, 2003).

1.1.3.7. Vatandaşlık eğitimi

İnsanların bir arada yaşamaya başlaması ve sosyal kurum ve organlar oluşturarak örgütlenmesi sonucunda devletler ortaya çıkmıştır. Toplum halinde yaşayan insanların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinin düzenli ve uyumlu olabilmesi için yazılı kurallara ve değerlere ihtiyaç vardır. Değerler toplumda oluşan gayri resmi ilişkilerde önemli bir rol oynarken, hukuk resmi ilişkileri düzenler. Vatandaşlık eğitimi ise bireyin içinde yaşadığı topluma, toplumun kurum ve kuruluşlarına uyumunu amaç edinir.

Kirschenbaum vatandaşlık eğitimini ülkenin kanuni ve siyasi ilkelerinin verildiği bir eğitim olarak görmüş, bu eğitimin kamunun iyiliği, kişisel haklar, adalet, eşitlik, çeşitlilik, doğruluk, vatanseverlik vb. değerleri kapsadığını belirtmiştir. Vatandaşlık eğitimi, ülkenin siyasi ve kanuni sistemine uygun bilgi, tutum, inanç, değer ve davranışları içerir. Geleneksel olarak vatandaşlık eğitimi, sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya ders kitapları içinde yer alır ve kanun ilişkili eğitim olarak da geçer (Kirschenbaum, 1995).

Vatandaşlık eğitimi, milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında dayanışmanın önemini vurgular. Ulusal güvenliğin sağlanmasında dayanışma ruhundan hareket edilmektedir. Hukuk kuralları toplumsal yaşamı düzenleyici kurallar koyar ve bu kurallar ile bireyin hatalı davranışını yaptırımlar ile sınırlar. Devlet tarafından düzenlenmiş kurallar bütünü olan hukuk, devlet tarafından okullar vasıtasıyla öğrencilere aktarılır.

Okullar, topluma yeni katılan bireye, diğer insanlarla ve devletle olan ilişkilerindeki hak ve görevlerini öğretirler. Vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi herkesin ortak bir eğitim sürecinden geçirilmesi ile mümkün olur. Bu durumu sağlamak amacıyla vatandaşlık eğitimi okulun görevi haline gelmiştir.

Okullar bu görevi yerine getirirken (Kanad, 1951) gençlere devletin yapısı, görevleri, kurumları hakkında bilgi vermeli, devleti ve kurumlarını sevdirmeli, gençlerin kalplerini millete bağlamalı ve onların devlete karşı görevlerini kolaylıkla yapabilmelerini sağlamak için alışkanlıklar vasıtasıyla iradelerini kuvvetlendirmelidir. Demokrasiyle yönetilen bir ülkede demokratik değerlerin öğretilmesine ihtiyaç vardır.

Saygı ve sorumluluk demokratik bir toplum yaratmaya yardım eder. Kanunla yönetim, fırsat eşitliği, temsili hükümet, kontrol, denge, demokratik karar alma bunların hepsi demokratik yönetimin değerleridir. Demokrasi kişisel haklarımızın korunmasının en iyi yolu olduğundan herkes, kendinin ve çoğunluğun iyiliği için sorumlu davranmalıdır (Lickona, 1992).

Demokratik değerlerin kabulü, anlaşılması ve öğretilmesi ülkenin kanunları vasıtasıyla gerçekleşir. Bu değerler vatanseverliğin ne olduğunun açıklanmasına yardım eder. Ayrıca demokrasi de sadece vatandaşın istendiği şekilde biçimlendirilmesini değil, aynı zamanda diğerleri hakkında düşünmeyi ve eleştirmeyi gerektirir.

Vatandaşlık eğitiminde bireyin propagandaya karşı eleştirel düşünmesi ve buna uygun doğru kararlar alması beklenir. Bütün bunlara ek olarak, vatandaşlık eğitiminin sürekli bir şekilde adaleti, güveni, görev bilincini vurgulaması ve çocukların toplumun ve politik hayatın içinde aktif olarak yer almasını sağlaması gerekir (Lickona, 1992).

1.1.3.8. Ahlak eğitimi

Ahlak eğitimi yeni bir konu değildir. Tarihin bütün dönemlerinde ve dünyanın her memleketinde bilinir. Platon ahlak eğitimini okulların görevi olarak görmüş ve aklını kendisine kullandığı kadar diğerinin faydasına kullanabilen vatandaşlar yetiştirmeye çalışmıştır. Kirschenbaum (1995) göre ahlak eğitimi genç insanlara iyi ahlaklı olmakla ilgili bilgi, inanç, tutum ve davranış becerisini kazandırır. İyi, güzel, nazik kısaca ahlaklı olmayı öğretmeye çalışır.

Bu yaklaşımda ahlakî metinlerle öğretim önemli bir yer tutar. Ahlakî eğitimin amacı insanların ahlakî değerleri bilmesi ve değerleriyle tutarlı davranışlar ortaya koymasıdır. İnsanlar bir arada yan yana yaşamasaydı ahlaktan söz edilemezdi, çünkü ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş kurallar bütünüdür. Ahlakî olarak kötü, diğer insanların zararına olacak şekilde davranmadır.

Ahlakî olarak iyi davranış ise, başka insanların hoşlanacağı ve insanlar arasında iyi geçinme imkânları yaratacak olan davranıştır. Ahlakî davranışların hem kendimiz hem de başkaları için en fazla mutluluk sağlayan davranışlar olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır. Hartman (aktaran Ekşi, 2003), “Değerlerden sıyrılmış, kutsallığını yitirmiş bir dünya da yaşamaya kimse katlanamaz” demektedir.

Ahlak bütün toplumu ayakta tutan temel değerler sistemidir. Ahlakî değerlerin hiçe sayılmaları en başta toplum denilen sosyal birliği ortadan kaldırır. Bu olmayınca da hiçbir değer sisteminin ayakta durması mümkün değildir. Herkesin kendi çıkarları uğruna uğraştığı ve başkalarını düşünmediği bir toplumda ne sanat hayatından, ne ekonomik ne de sosyal hayattan söz edilebilir. Bu nedenle Güngör (aktaran Ekşi, 2003), insanlara zehirli maddelerle faydalı yiyecekleri ayırt edebilecek bilgiyi verdiğimiz gibi onlara iyi davranışla kötü davranışı ayırt edebilecekleri ahlakî bir sistemi vermemiz gerektiğini belirtir.

Güngör, ahlaklı olmayan kişilerin hangi durumda nasıl davranacaklarının önceden kestirilemeyeceğini belirterek, bu insanların her defasında başka türlü davranışta bulunabileceklerini iddia eder. Ahlakî davranışlarında tutarsızlık içinde

olanlar, diğ er insanları devamlı kararsızlık ve güvensizlik içinde bırakırlar (aktaran Ekşi, 2003).

Bu tarz bir toplumda ortak değerler konusunda anlaşmaya varılmamıştır. Bunun sonucunda toplumlarda güven duygusu oluşmaz. Toplumlar uyulacak kurallar konusunda ortak bir anlayışa varmadıkça, huzur içinde ve işbirliği halinde yaşayamazlar. İnsanların ürettiği sözlü ve yazılı edebiyat türlerinin tümünde iyilik ve kötülük problemi yer almıştır.

Ahlakın temel problemi iyiliğe ulaşma, kötülükten kaçmadır. Bu nedenle ahlakî mirasın topluma yeni katılan bireylere aktarılmasında hikâyeler, biyografiler, tarihi olaylar kullanılır. Bu yolla bireye ahlakî karakterini güçlendirmek için rehberler sağlanır. John Dewey (1969) ahlak eğitiminde karakteri ve davranışı gerçekten etkileyen fikirlerle, donuk ve etkisiz kalan fikirler arasında ayırım yapmıştır.

Karakteri ve davranışı etkileyen, geliştiren ve onu daha iyi duruma getiren fikirleri “ahlakî fikirler”, iyi karaktere ve iyi davranışa etki etmeyen fikirleri ise “ahlaklılık üzerine fikirler” şeklinde isimlendirmiştir. Öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek etkili ve canlı ahlakî fikirlerin ancak bütün kurumların, araçların ve okul hayatına ilişkin gereçlerin yardımıyla yapılabileceğini belirtmiştir. Bu tür hayata dönük geniş ahlak eğitimi, okul kurallarını, temel değerleri, okul atmosferini, törenleri, kültür-sanat etkinliklerini ve öğretmen davranışlarını içerir.

1.1.4. Değerler Eğitimi Gerekli Kılan Sebepler

Öğrencinin duygu, ahlak ve değer konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsayan duyuşsal eğitim farklı isimlerle yeni ilköğretim programlarında yer bulmuştur. Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda “programın değerleri” belirlenmiş, Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı’nda “tutum ve değer kazanımları” başlığı altında adalet, dürüstlük, sorumluluk sahibi olma ve özgüven gibi değerler verilmiş, Matematik Dersi Öğretim Programı’nda değer ve tutumlar, “duyuşsal özellikler ve öz yönetim yeterlilikleri” başlıkları altında işlenmiştir.

Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'nın da programın değerleri belirlenmiş ve değer öğretimine ilişkin açıklamalar verilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise değer ve duyuşsal özelliklere ilişkin bir başlık bulunmamaktadır.

Yapılandırmacılığın yeni ilköğretim programlarının temel öğrenme-öğretme yaklaşımı olarak kabul edilmesiyle öğrenciye, anlamı ya da bilgiyi kendi deneyimleriyle yapılandırma fırsatı verilmiştir. Ayrıca bilginin, kültürel çevreden, adetlerden ve değerlerden bağımsız olmadığına vurgu yapılmıştır.

Bu gelişmeler bilişsel alan kazanımlarında olduğu gibi değerlerin öğretiminde de öğrencilerin aktif olmasını gerekli kılmıştır. Değer eğitimi akımlarından hangisi temel alınırsa alınsın, öğrencilerin dikkatini ilgili değere çekecek, değer hakkında düşünmesini sağlayacak, kendi değerlerini açığa çıkaracak öğrenme-öğretme etkinliklerine ihtiyaç vardır. Öğretmenler karakterin yalnız hareketle, aktif olmakla geliştiğini bilmelidir (Kerschensteiner, 1954).

Etkinliklerle verilen değerlerin öğretmen ve yönetici davranışlarına, törenlere, disiplin anlayışına kısaca örtük program boyutuna etki etmesiyle de değer eğitimi daha etkili hale gelir. Değer eğitimi akımlarının temsilcileri, değer eğitime ilişkin görüşler, hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği, değer öğretiminin nasıl yapılacağı, değer eğitiminde öğretmenin rolü gibi konularda farklı fikirler ileri sürmüşlerdir (Kirschenbaum, 1995).

Değer gerçekleştirme akımında bireyin kendi duygu, inanç ve önceliklerinin farkına varması, onurlu, eleştirel ve yaratıcı düşünmesi, iletişim ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi önemsenirken, karakter eğitimi akımında bireyin kendine, çevreye ve mülkiyete saygı göstermesi, sorumlu, dürüst, güvenilir, şefkatli, kibar, yardımsever, disiplinli, azimli, tutumlu, sadık, cesur ve iş ahlakına sahip olması önemsenir (Lickona,1992).

Vatandaşlık eğitimi akımında ise ülkenin tarihini, kültürel mirasını, rejimini ve demokratik sistemi anlamak, vatandaşlık hak ve sorumluluklarını bilmek, anlaşmazlıkları çözme, işbirliği ve iletişim becerisi kazanma ve eleştirel düşünebilme gibi değerlere öncelik verilir. Ahlak eğitiminde ise ahlakî gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, sevilmesi, yüksek seviyeli muhakeme, şefkat ve fedakârlık,

diğerlerini düşünmek, özverili olmak, kendini kontrol, alçak gönüllülük ve ahlakî alışkanlık kazanma gibi değer ve uygulamalar programın temeli kabul edilir.

Ahlak ve karakter eğitiminde bireyin ahlakî muhakeme yapması veya değerleri üzerine düşünmesi yerine toplumsal hayatın devamı için elzem olan saygı, sorumluluk, güvenilirlik, adil olma gibi temel ahlakî davranışların doğrudan ya da dolaylı olarak öğretilmesi ve alışkanlıklar kazandırılması zorunlu görülmektedir. Ahlakî muhakeme, değer açıklama ve değer analizi yaklaşımlarında ise bireyin değerleri üzerine düşünmesi, değerlerin toplumsal yaşamdaki işlevlerini fark etmesi kısaca bilişsel süreçlerini kullanması gerekir.

Değerlerin gizli program ve doğrudan öğretilmesi ile ahlakî karakter için gerekli bilişsel, duyuşsal ve eylem boyutunun dengeli bir şekilde geliştirilmesi sağlanabilir. Sonuç olarak, değerlerin ülkenin siyasi yapısını, eğitim sistemini, işyeri verimliliğini ve sosyal refahını etkilediği araştırmalarla ortaya çıkmıştır.

Farklı değerlere öncelik tanıyan değer eğitimi akımlarının öğretim programlarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulmasıyla, toplumsal güvene, bilimsel ve teknolojik gelişmeye, refaha, sanata etki eden değerlerin bir bütün halinde programlarda bulunması sağlanmış olur. Değerler eğitimi gerekli kılan sebepler anne ve babalar ile eğitimciler olarak sorulması gereken bazı sorular bulunmaktadır (Yılmaz, 2010b: 229-242);

- İçinde bulunduğumuz ortam ve çevre istediğimiz değerlere sahip çocukları yetiştirmek için uygun mu?
- Biz her şeyi çocuklarımız adına düşünüp yaparken onlar sorumluluk sahibi olabilecekler mi?
- Televizyonlarda bu kadar şiddet içerikli programı seyrederken barışçıl olabilecekler mi?
- Biz aşırı korumacı ve müdahaleci davranırken onların özgüvenleri gelişecek mi?
- Biz şimdi onlar mutlu olsun, üzülmesinler diye uğraşırken, onlar mücadele etmeden mutlu olabilecekler mi?
- Okullar, sadece akademik açıdan başarılı bireylerin yetiştirildiği kurumlar olarak mı düşünülmeli?

- Temel insanî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek de okulun temel misyonları arasında değil mi?
- Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine rehber olabiliyor mu?

Sorularına verilecek cevaplar değerler eğitimini zorunlu kılan sebepler olacaktır. Kısaca bu cevaplar;

- Yükselen şiddet eğilimleri,
- Sahtekârlıkta artış (yalan söyleme, kopya çekme ve hırsızlık),
- Anne-babaya, öğretmene, yetkili kişilere karşı gelme,
- İş ahlâkında ve kişisel ahlakta düşüş,
- Kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma,
- Kendine zarar verici davranışlarda (madde bağımlılığı ve intihar) artış vb. şeklinde belirlenmektedir.

Dolayısı ile değişen ve gelişen dünya ile beraber televizyon, bilgisayar oyunları, sinema, dergi, internet, oyuncaklar ve reklamlar aracılığıyla bütün dünya, artık çocuklarımızın sosyal çevresi olmuştur. Aile ve okul tarafından verilen değerlerle televizyon ve dış dünyanın verdiği değerler çoğu zaman farklılık göstermektedir. Bu noktada anne babaların işleri daha da zorlaşmaktadır.

Hızlı ve baş döndürücü şekilde değişim içinde olan değerler, bunlarla baş etmek zorunda kalan ve değer karmaşası yaşayan çocuklar için değer aktarımı çok daha önemli bir hâle gelmiştir. Ortak değerler oluşturamayan bir toplumun bütünleşme değil, tersine toplumsal çözülme yaşaması kaçınılmaz bir gerçektir. Çocukların zihinlerini bilgiyle doldurarak öğretim yaparken gönüllerini de sevgiyle donatıp onların ahlâklı birer fert olarak yetişmeleri için okullarda Değerler Eğitimi çalışması yapmasının gerekliliği oluşmuştur (www.meb.gov.tr).

1.1.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenlerin Rolü

Değer eğitimi gençlerin değer geliştirmelerine yardımcı olmaya ve bireyin tatmin edici yaşam kurmasına hizmet eder. Değer eğitiminin eğitimin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alan olduğudur.

Eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine sebep olacaktır. Dolayısıyla, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesi zor, hatta imkânsız hale gelecektir. Bu durum, değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkartmaktadır. Bu ise; ancak değerler eğitimi ile ilgili kavram ve konuların öğretmenler tarafından özümsemesi ile sağlanabilir (Yılmaz, 2010a: 579–616).

Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağına açık ve net olarak belirtilmemiş olması, okulda değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır (Yılmaz, 2010b: 229-242). Ancak, bu eğitimin formal eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması da gerekmektedir.

Değerler eğitimi sırasında karşılaşılan sorunları en aza indirmek için ilk önce yapılacak olan şey, etkili bir değerler eğitimi programının hazırlanmasıdır. Değerlerin öğrencilere aktarılması, örgün eğitim kurumları için hazırlanan öğretim programları aracılığıyla bir plan çerçevesinde yapılmaktadır. Değerlerin kazandırılmasında etkili bir programın hazırlanmasının yanı sıra ders kitapları da önemli bir yer tutmaktadır.

Ders kitaplarında tek boyutlu, geleneksel, gelişmiş güzel seçilmiş okuma parçalarının mevcut olması, kahramanların seçilmesi ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasında hikâyelerin kullanımını gündeme getirmektedir. İlk ve orta dereceli

okullarda okutulan ders kitapları, nadiren kahramanların tüm özelliklerini anlatmasından dolayı (bireysel ve kültürel yansımaları açısından), istenilen değerlerin öğrencilere kazandırılmasını sağlayamamaktadır.

Hikâyelerde kullanılan kahramanların yaşadıkları dönemlerinin özellikleri ile birlikte anlatılması, kahramanlarda bulunan değerlerin ve/veya o dönem insanlarında mevcut olan değerlerin öğrenciler tarafından daha kolay özümsemesini sağlar. Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler, değerlerin aktarılmasında etkin rol oynarlar.

Öğretmenlerin kullandığı yöntem ve teknikler çok önemlidir. Öğretmenin, dersi işlerken kullandığı yöntem ve teknikler, istenilen değerlerin, öğrenciler tarafından özümsemesini kolaylaştırabilir. Derslerde değer eğitimi gerçekleştirilirken en çok kullanılacak yöntem ve teknikleri ise (Özmete, 2007: 859- 871): Tartışma temelli yaklaşım ve öğrenci merkezli aktif öğrenme stratejileri ile drama, proje çalışması, uygulamalı aktiviteler, işbirlikçi öğrenme, grup çalışması, öğrenciler tarafından yönetilen araştırmalar, eğitimsel oyunlar ve konu günleri olarak sıralanabilir.

1.1.6. Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Ahlaki Gelişim Özellikleri

Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla Kohlberg, ahlak gelişimini gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası olmak üzere üç düzey içinde ele almıştır. Geleneksel düzey 11-15 yaş arası kapsamakta ve kendi içinde; karşılıklı kişiler arası beklentiler, bağlılık ve kişiler arası uyum, sosyal sistem ve vicdan şeklinde adlandırılan iki evreye ayrılmaktadır.

Geleneksel ahlak basamağının sosyal sistem ve vicdan evresindeki birey, toplum düzenini korumayı ve toplumun refahını düşünmeyi kendisine hedef edinir. Çok özel durumlar hariç kanunlara riayet eder. Birey toplumdaki insanların davranışlarını düzenleyen geniş bir sosyal sistem olduğunun farkındadır.

Sistemin işleyişini korumak, herkes aynı şeyi yaparsa kaygısı, benlik saygısı ve vicdani sorumluluk bireyi doğru davranmaya yönelten nedenlerdir. 11-15 yaş dönemi çocuğu Piaget'nin ahlak gelişimi kuramına göre dışa bağlı dönemde bulunmaktadır ve henüz değerler sisteme oluşturmamışlardır. Öğrencilerin değerler sistemi oluşturması erinlik ve ergenlik dönemi boyunca devam eder (Yılmaz, 2006: 23-67).

11-15 yaş dönemi çocuğunun değerlerle ilgili dışa bağlı dönemde olması ve içinde bulunduğu grubun beklentileri ile toplumun beklentilerini ayırt etmede güçlük yaşaması, çocukta sosyal ve duygusal problemler oluşturabilir. 11-15 yaş dönemi çocuğunun (ortaokul öğrencilerinin) ahlak gelişimi problemleri şöyle sıralanmaktadır (www.meb.gov.tr):

- Değerler sistemini geliştirmeme ile ilgili olarak bazı durumlarda dürüst olabildikleri gibi korkup, bocaladıklarında doğruyu söylemekten kaçınma,
- Soyut işlemleri henüz gerçekleştirememesi nedeniyle değerlerle ilgili ilke ve kavramları anlamakta güçlük çekmedir.

Ahlak gelişimine yaşlarına göre 6-10 yaş döneminde kişiler arası uyum, 11-15 yaş döneminde ise kanun ve düzene uyum evresinde bulunmaktadır. Kişiler arası uyum evresinde çocuk grup baskısı nedeniyle uyma davranışı göstermektedir. Ahlaki davranışın altında yatan temel etmen başkalarının gözünde küçük düşmemektir.

Kanun ve düzene uyum evresinde kurala kural olduğu için uyuma söz konusudur. Kuralın nedeni düşünülmez. 11-15 yaş dönemi ahlak gelişimi açısından çocuklara kuralın gerekçeleri anlatılmalıdır. Nedenleri bilinerek yapılan bir uyum bireyin ahlak gelişimi düzeyini artıracaktır.

1.1.7. Ortaokul Programlarında Değerler Eğitimi

Ortaokulda yürütülecek Değerler Eğitimi çalışmaları ile ilgili olarak, öğretmen, öğrenci ve velileri bilgilendirir. Okul içerisinde ve dışında yürütülecek

çalışmaları; Okulun Tamamına Yönelik Etkinlikler, Sınıf İçi Etkinlikler ve Aileye Yönelik Etkinlikler olmak üzere üç ana başlıkta planlamaktadır (Yılmaz, 2010b: 229-242).

- Okulun Tamamına Yönelik Etkinliklerden Sorumlu Öğretmenler:

Değerler Eğitiminin okul genelinde uygulanmasında gerekli olan uyum ve ahengin temini ile görev ve sorumlulukların dağılımında herhangi bir hoşnutsuzluk ya da huzursuzluğun oluşmaması için öğretmenler arası görevlendirmelerde gerekli hassasiyet gösterilir. Bu kapsamda; bilhassa okulda faaliyet gösteren eğitici kulüplerin değerler eğitimi çalışmalarında aktif olarak rol almaları sağlanır. İhtiyaç duyulması halinde okul komisyonunun görevlendireceği branş öğretmenlerinin de katılımı sağlanır. Ortaokullarda uygulanmak üzere il yürütme kurulunca belirlenen değerleri okul yıllık çalışma planında eğitim öğretim yılı başlangıcından bitimine kadar geçen süreçte (Örnek yıllık planda olduğu gibi), her değer, okulun nüfus yoğunluğu ve fiziki kapasitesine göre bir ya da birden fazla sınıf tarafından uygulanacak şekilde planlamasını yapar. Planlanan bu değerlerin sunumundan, görevlendirilen sınıfların sınıf öğretmenleri sorumludur.

- Sınıf İçi Etkinliklerden Sorumlu Öğretmenler:

Sınıf öğretmenleri ile birlikte derse giren branş öğretmenleri yıllık planda planlandığı şekilde değerleri sınıf içinde ders saatlerinde uygular.

- Aileye Yönelik Etkinliklerden Sorumlu Öğretmenler:

Yıllık çalışma planında gerçekleştirilmesi düşünülen aileye yönelik eğitim ve etkinliklerden okul psikolojik danışmanları ve sınıf rehber öğretmenleri sorumludurlar. Gerektiğinde branş öğretmenleri de bu çalışmalara destek verirler.

Ortaokullarda ayrıca Değerler Eğitimi çalışmalarının; sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile desteklenmesini sağlar. Belirli gün ve haftalara ilişkin gezi ve incelemelerin planlamasını yapar. Değerler Eğitimi ile ilgili olarak aile bilgilendirme çalışmalarını planlar ve uygulanmasını izler. Bu yönergenin son bölümünde yer alan Veliye Yönelik Etkinlik Örnekleri'ni ailelere gönderir. Ailelerin değerler eğitimine etkin bir şekilde katılımını sağlar (www.meb.gov.tr).

Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile ilgili görev ve sorumluluklarını, etkili ve verimli olarak yerine getirmelerini sağlayıcı tedbirler alır. Okulda İnceleme Komisyonu oluşturur. İl ve ilçeden gönderilen yazılı ve görsel materyaller dışında, uygulanmasında yarar görülen, doküman ya da materyallerin okul inceleme komisyonunca incelenmesi ve okul genelinde uygulanmasını sağlar. İl genelinde uygulanmakta olan faaliyetler kapsamında örnek olabileceği düşünülen etkinlik örneklerini İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderir (Yılmaz, 2007: 639-664)

Değerler eğitimi ile ilgili topluma örnek olmuş kişileri belirler ve okula davet eder. Seminer, konferans, söyleşi, gezi, kermes vb. faaliyetleri planlar ve uygular. Değerler Eğitimi verimliliğini arttırmak, eğitimin kalitesini yükseltmek ve sürekli gelişimini sağlamak için, gerekli araştırmaları yapar, iyileştirme projeleri hazırlayarak, okul müdürünün onayından sonra bu projeleri uygular ve sonuçlarını değerlendirir. Değerler Eğitimi ile ilgili örnek çalışmaların; okul dergisi, pano vb. yerlerde yer almasını sağlar. İlgili her tür evrak ve dokümanın arşivlenmesini sağlar.

1.1.8. Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi

Sosyal Bilgiler öğretmeninin değerler eğitimi kapsamında görev ve sorumlulukları şu şekilde açıklanmaktadır (www.meb.gov.tr.)

- Değerler Eğitimi programını; okul komisyonunca hazırlanan yıllık çalışma planı çerçevesinde, sınıf içi ve dışı faaliyetler (sosyal, kültürel, sportif etkinlikler) ile belirli gün ve haftaları da göz önünde bulundurarak sınıf rehber öğretmeni ile birlikte yürütür.
- Değerler Eğitimi ile ilgili olarak okul komisyonu ve okulda görevli diğer öğretmenler ile işbirliği içinde çalışır.
- Her öğretmen girdiği sınıflarda ayın değerini Değerler Eğitimi Okul Yıllık Çalışma Planı'na uygun olarak, müfredat programına da uyarlayarak, sınıftaki tüm öğrencilerin katılımını sağlamak suretiyle, bir bütünlük içerisinde işler. Dersin içeriği ve sınıf içi atmosferin durumuna göre öğretmence belirlenecek sürede uygular, sınıf defterine yazar.

1.1.8.1. Programda yer alan değerler

Ortaokullar için değerler eğitimi kapsamında belirlenen değerler ve açıklamaları aşağıdaki gibidir (www.meb.gov.tr).

- *Ahlak*: Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre. Belli bir dönemde belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı.
- *Sevgi*: İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu:(Genel olarak) Hoşa giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu.
- *Saygı*: Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu. Bir kişiye, bir düşünüşe, bir eyleme, bir başarıya yüksek değer vermekten doğan özel bir duygu.
- *Temizlik*: Temiz olma durumu, arılık, saffet, nezafet. Temiz durma veya tutma durumu.
- *İyilik*: Karşılıklı beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet. Yarar veya elverişlilik, nimet.
- *Çalışkanlık*: Gayretli, çalışmayı seven, faal. Çalışkan olma durumu, faaliyet.
- *Sabır*: Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.
- *Dayanışma*: Dayanışmak işi, tesanüt. Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.
- *Misafirperverlik*: Misafir kendi ikametgâhı dışında bir yerde kısa süreliğine kalan kişiye denir. Onu ağırlayıp, barındıran ve rahat etmesini sağlayan kişiye veya kişilere ev sahibi denir.Konukseverlik
- *Sorumluluk*: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.

- *Hoşgörü:* Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans Başkalarının düşünce ve kanılarını hoş görme, onların da geçerliliklerine karşı tepki göstermeme.
- *Özgüven:* Kendine yönelik iyi duygular geliştirme sonucu, kendini iyi hissetmek demektir. Başka bir deyişle kendimiz olmaktan memnun olmak ve bunun sonucu olarak kendimiz ve çevremizle barışık olmaktır
- *Yardımlaşma:* Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, bağış, işlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek.
- *Tutumluluk:* Aşırı harcamalardan kaçınarak tasarruflu hareket etme, diğer bir deyişle savurgan olmama.
- *Dürüstük:* İnsanın söz ve davranışlarıyla, niyet ve inancında iyilikten ve güzellikten yana olmasıdır. Doğruluktur.
- *Vatanseverlik:* Milletini, milliyetini sevmek, ülkesinin bütün insanlarını, dağını, taşını, toprağını, ağacını, yolunu, atalarını, yerin altında yatan şehidini, sevmek ve korumaktır.
- *Merhamet:* Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.
- *Barış:* Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam Savaşın ve kaosun olmadığı durum, sulh, huzur.
- *Alçakgönüllülük:* Alçak gönüllülük tam anlamıyla kibir ve gururun karşıtıdır. Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen (kimse), mütevazı.
- *Duyarlılık:* Bir kişinin sosyal sorumluluk içeren davranışlarda bulunması, başkalarının ihtiyaçlarını, sosyal olayları anlaması, buna uygun davranışlar üretmesi, sorumluluk alması.
- *Vefalılık:* Vefa, sevgide devamlılık demektir, dostlukta, bağlılıkta sebat etmektir, sevgi ve ilgiyi devam ettirmek demektir.
- *Cömertlik:* İnsanın sahip olduğu imkânlardan muhtaçlara meşru ölçüde, hiçbir gaye gözetmeden yardımda bulunması, paylaşmasıdır.

1.1.8.2. Değerleri kazandırma yaklaşımları

Ortaöğretim düzeyinde değerleri kazandırma yaklaşımları eğer bir bütünlük ortamında veriliyor ise söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda ortaöğretim

kurumlarında resmi programa geçen uygulama örneklerinden bahsetmek değer kazandırma yaklaşımlarını açıklama bakımından önemlidir (Yılmaz, 2007: 639–664).

Örnek-1

- Hedef Davranışlar: Etik değerleri düşünen, tanıyan, mutlu bireylerin oluşturduğu kendisiyle barışık, kibar, düzenli, sevgi dolu, sakin, saygılı bireyler yetiştirmek.
- Malzeme: Değerler Ağacı, İyilik kutusu.
- Süreç1. Belirlenen değerler kapsamında değerler ağacı oluşturulur. (Sorumluluk, sevgi, saygı, sabır, hoşgörü, temizlik, dürüstlük, paylaşımcı olma, dayanışma, adil olma, duyarlılık, vatanseverlik, misafirperverlik, iyilik, çalışkanlık, tutumluluk, yardımlaşma, özgüven, cömertlik)
- Süreç 2. Değerler ağacının yanına bir iyilik kutusu yerleştirilir.
- Süreç 3. Öğrencilere, kendilerine olumlu davranışlar yapan öğrencilerin adını-soyadını ve yapılan olumlu davranışı yazarak bu kutuya atmalarını söylenir.
- Süreç 4. Oluşturulacak kurul ile iyilik kutusu haftada bir ya da on beş gün de bir olmak üzere açılarak değerlendirilir.
- Sonuç: İyilik Kutusu'na yazılan her olumlu davranışa sahip öğrencinin adı değerler ağacında hangi değere karşılık geliyorsa o değer altına yazılır. Yılsonuna kadar sergilenir.

• Örnek-2

Hedef Davranışlar: Okul ve toplum kurallarına uyan, çevreyi koruyan, saygılı, sorumluluk sahibi , kibar, düzenli, başarılı birey davranışları kazandırmak.

Malzeme: Örnek Kartlar

Süreç: *Yönerge*

- Örnek davranışlara yönelik olarak tüm okul genelinde slogan ve karikatür yarışması düzenlenir.
- Yarışma sonunda belirlenecek kurul kartların arkasına yazılacak olan slogan ve karikatürleri seçerek ödüllendirilir. Örnek davranış kartları hazırlanır. Örnek

kart dağıtılacak davranışlar listesi öğrencilere açıklanır ve sınıflara asılır. Doğru davranışlar tüm öğretmenler tarafından ödüllendirilebilir.

- Örnek kart kazandığı halde olumsuz davranışına dönen öğrencinin kartı alınır. Kart karşılığı verilecek ödüller açıklanır.

Örnek davranış kartı verilecek davranışlar

- Öğretmenime saygılı davranırım.
- Çöpleri yere atmam ve yerdeki çöpleri çöp kutusuna atarım.
- Devamsızlık yapmam.
- Okula okul kıyafeti düzgün ve temiz bir şekilde gelirim.
- Okul içinde ve dışında yalan söylemem.
- Sınıfta arkadaşlarımı rahatsız etmem ve gürültü yapmam.
- Derse hazırlıklı gelirim.
- Kitap okurum.(Sınıfta en çok kitap okuyan 3 öğrenci)
- Argo kelimeler kullanmam..
- Boşuna akan muslukları kapatırım.
- Gereksiz yanan ışıkları kapatırım.
- Olumsuz kavgacı tavırlar içinde bulunmam.
- Ders sırasında arkadaşımın dikkatini dağıtmam.
- Söz alarak konuşurum, başkalarının konuşma özgürlüğüne saygılı davranırım.
- Yardıma ihtiyacım olan küçüklerimle vd.mla ilgilenirim.
- Altın sözleri kullanırım.
- Verilen ödevleri zamanında ve eksiksiz yaparım
- Okula zamanında gelir ve derslerime zamanında girerim
- Bayrak törenlerinde ve diğer törenlerde kurallara uygun davranırım.
- Öğrenci zili çaldığında sınıfta hazırlıklarımı yapmış olarak öğretmenini sessizce bekler, öğretmen geldiğinde ayağa kalkar ve selamlarım.

1.1.8.3. Öğretim yöntem ve teknikleri

Okul Genelinde; programın temelini oluşturan bu etkinliklerin amacı sınıf rehber öğretmeni başta olmak üzere, aynı sınıfta derse giren diğer branş öğretmenlerinin görevlerini desteklemeye yöneliktir. Öğretmenler, seçtikleri

etkinlikleri o ay içerisinde uygun zaman dilimlerinde uygular. Etkinlikler; konuların uygunluğu, öğrencilerin yaş düzeyleri, sınıfların yapısı dikkate alınarak seçilir ve uygulanır.

Gençlere, birbirleriyle etkileşimde bulunabilecekleri, işbirliği yapabilecekleri aktif öğrenme ortamı sağlanır. Okul komisyonunca hazırlanan Yıllık Çalışma Planı doğrultusunda; Ayın Değerini vurgulayacak, dikkati konu üzerinde yoğunlaştıracak, uygun okul atmosferini oluşturacak etkinlikler düzenlenir. Görevli sınıf veya sınıfların müşterek çalışmasıyla hazırlanacak bu etkinlikler okulun geneline sunulur.

Değerler eğitiminin sağlıklı bir zeminde yürütülmesi, istenilen hedeflere daha kolay ulaşılabilmesi bakımından, okul ortamında verilmek üzere tespit edilen değerler ile çevre şartlarının çatışmaması ve verilmek istenen eğitimin uyum içerisinde yürütülmesini sağlayıcı tedbirler alınır. Bunun için çevrenin olumlu ya da olumsuz yargıları çok iyi tespit edilmelidir. Değerlerin kazandırılabilmesi için, okula yönelik olarak (www.meb.gov.tr);

- Okulda Değerler Köşesi oluşturulur.(pano, duvar gazetesi, değerler ağacı, konuyla ilgili diğer materyaller)
- Değerlere uygun model alınabilecek kişiler tanıtılır. Değerler eğitimine katkı sağlayabilecek toplum önderlerinden ve örnek kişiliklerden yararlanılır.
- Kitap tanıtımları yapılır.
- Değerle ilgili kısa filmler seyrettirilir,
- Gençlerin Ayın Değerleri ile ilgili araştırma yapımları sağlanır.
- Yılsonunda, davranış notları açısından öne çıkan öğrenciler ödüllendirilir.
- Bu öğrencilerin aileleri ziyaret edilir. Gereken durumlarda değerler eğitimine katılımları sağlanır. Bu ailelere Veli Gurur Mektubu gönderilir.
- Değerler Eğitimi ile bağdaşmayan davranışlar sergileyen öğrenciler ile ilgili olarak okul komisyonu ve okul rehberlik servisinde müştereken gerekli tedbirler alınır.
- Değerler eğitiminin etkili olarak verilebilmesi için okullarımızda görsel materyallerin sunumuna imkân sağlayacak teknik donanım malzemesi eksiklikleri giderilir.

- Konunun çeşitli yönleriyle ele alınacağı münazara, panel, konferans ve benzeri formlarda çalışmalar düzenlenir.
- Yapılan faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan örnek ürünler sergilenir.
- Aile bültenleri, seminer, konferans, kitap ve film önerileriyle veliler sürece dâhil edilir,
- Ayın değeri ile ilgili olarak; velilere, Bilgilendirme Mektubu gönderilir. Mektupta, okulda neler yapıldığı ve yapılacağı, anne baba olarak sorumluluklarının neler olduğu anlatılır ve ailelere yönelik eğitim çalışmaları düzenlenir.

Okulda yürütülen Değerler Eğitimi uygulamalarının aile ortamında devamlılığı, gençlerin güzel davranışlarının aileleri tarafından da takdir ve teşvik edilmesi, okul-aile uyum ve işbirliğinin sağlanmasına yönelik etkinliklerdir. Ailelere değerler konusunda farkındalık kazandırılması, gençlere kazandırılan davranışların pekiştirilmesi açısından önemlidir (Yılmaz, 2007: 639-664)

1.1.8.4. Ölçme ve değerlendirme

Değerler eğitiminin sağlıklı yürütülmesi için, karşılaşılan sorunların, daha sonraki etkinliklerde yaşanmaması bakımından; öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin görüş ve önerileri alınır, değerlendirilir, gerektiğinde Okul Yıllık Çalışma Planı güncellenir. Çalışma kapsamında yer alan değerlerin davranışa dönüşüp dönüşmediği, öğrencilerdeki yansımaları dikkatli ve titiz bir şekilde takip edilir. Devamlılık sağlanıncaya kadar gerekli tedbirler alınır (Yılmaz, 2007: 639–664).

Ortaöğretim kurumunun bulunduğu İl yürütme Kurulunca hazırlanan anketlerin, talimatlar doğrultusunda, elektronik ortamda ya da matbu form olarak öğrenci-öğretmen-velilerce doldurulmasını sağlar. Okula gönderilen anket sonuçlarına göre faaliyetlerini gözden geçirir ve yeniden planlar.

Okul komisyonu, kanaat dönemleri boyunca yapılan faaliyetler ile ilgili raporunu hazırlar ocak ve haziran ayları sonunda okul müdürlüğüne sunar. Eylül ayının ilk haftasında yapılacak olan özel gündemli toplantıda, bir önceki yılın raporları değerlendirilir. Çalışma planı hazırlanırken bu değerlendirmeler dikkate alınır (www.meb.gov.tr.)

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimine yönelik yaptıkları çalışmalarda değerler eğitimi uygulamalarına verdikleri önem düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Böylece ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi yapılmıştır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Değişen ekonomik ve sosyo-kültürel etkenler, görsel medya ve sanayileşme beraberinde toplum normlarını da değiştirmektedir. Toplum normlarının değişmesi yaşamı kolaylaştıran dürüstlük, yardımlaşma, sevgi, saygı, özsaygı, hoşgörü, empati, disiplin, sorumluluk, aile olabilme, öz bakım, hijyen vb. kavramların da azalmasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuz değişimler Değer kavramının farkındalığını ve kazanımını arttırmanın önemini ortaya koymaktadır. Çünkü toplumsal değerleri benimsemiş, böylece sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşamayan sağlıklı bireyler yetiştirmek değerler eğitimi ile mümkündür.

Türk Milli Eğitiminin en önemli temel amaçlarından birisi; *'Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarını ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek olup diğeri ise beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk*

duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek’. Bu amacı gerçekleştirmek büyük ölçüde değerler eğitimiyle mümkündür.

Sosyal bilgiler dersi, içeriği yönünden sosyal yaşama ve sosyal ilişkilere yönelik pek çok hususu barındırması nedeniyle sosyal bilgiler öğretmenlerinin Milli Eğitim sistemi içerisinde değerler eğitimi uygulamalarında önemli bir konumu bulunmaktadır. Buna rağmen araştırmalarda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirildiği çok az çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı da Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2006 yılında gerçekleştirdiği öğretim programı değişikliğinden önce yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ders programlarının sürekli değişim içerisinde olması sebebiyle yapılan çalışmanın güncel veriler ışığında yapılmış olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmanın alanda bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.4.Problem Cümlesi

Sosyal	Bilgiler
Öğretmenleri Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarını	Hangi
Düzeyde Gerçekleştirmektedirler?	

1.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler

Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Alt Problemler

- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal Bilgiler ders programında yer alan değerleri hangi düzeyde kazandırmaktadır?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında değerleri kazandırma yaklaşımlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında öğretim yöntem ve tekniklerini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında eğitim materyallerini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında çevre ile işbirliğini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?

1.4.2. Değerler Eğitimi Uygulamaları ile Öğretmenlerin Demografik Yapısı

İlişkisine Yönelik Alt Problemler

- Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?
- Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?
- Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

- Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?
- Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili kurs ya da seminerlere katılma durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

1.5.Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenler anket sorularını gerçek görüşlerini yansıtarak, içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları;

- Araştırmada öğretmenlerin“Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirmesi” araştırmacı tarafından anket formu ile ölçülmüştür. Bu nedenle araştırma verileri bu ölçekten elde edilen puanlarla sınırlıdır.
- Bu araştırma sonuçları yalnızca araştırmanın örnekleminde yer alan Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve benzer nitelikleri taşıyan bireylere genellenebilir.
- Araştırma kapsamında yer alan değerler ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerle sınırlıdır.
- Bu araştırmada yer alan anket formları 2012/2013 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır.

1.7.Tanımlar

Değer : Daha basit anlamı ile değer bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü,bir şeyin değdiği karşılık(www.tdk.gov.tr).

Değerler Eğitimi: Okullar, çocuklar üzerinde olumsuz etkileri ortadan kaldırarak toplumsallaşmasürecinesokar.Büsüreçise,toplumayenikatılanbireyin,değerler aracılığıyla topluma faydalı hale getirilmesidir (Akbaş, 2004:37).

Karakter

Eğitimi: Yetişenyeninesletemelinsanideğerlerikazandırma,onlarakarşı duyarlılık oluşturmaveonlarıdavranışadönüştürmekonusundayardımcıolmakamacıyla bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi çabasıdır.(Ekşi, 2003:79).

Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programı : İlköğretim okullarında (ortaokul) iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimlerden seçilmiş bilgiler ışığında, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel, bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmanın hedeflendiği öğretim programı (Erden, t.y.)

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Öğretmenlerin Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına etkilerini ortaya koymak için yapılan bu araştırma, demografik değişkenler ve değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına yönelik iki aşamalı bir anket uygulamasından oluşmaktadır.

2.2. Çalışma grubu

Araştırma, Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan 44 ortaokulda, tesadüfi küme örnekleme yöntemine dayalı olarak seçilen 94 sosyal bilgiler öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Araştırma, çalışma grubu belirlenerek yapıldığı için evren örnekleme alınmamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ortaokul öğretmeninin kişisel değişkenlerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 1 öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları göstermektedir.

Tablo 1.ÖğretmenlerinCinsiyetlerineGöreDağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kadın	38	40,4
Erkek	56	59,6
Toplam	94	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 38’i (%) bayan, 56’sı (%) erkektir.

Tablo2öğretmenlerinmezunolduklarıokullaragöredağılımlarınıgöstermektedir.

Tablo2.Öğretmenlerin MezuniyetDurumlarınaGöreDağılımı

<i>MezuniyetDurumu</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	22,3
Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	33,0
Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	22,3
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	16,0
Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	3,2
Diğer	3	3,2
Toplam	94	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 21’i(% 22,3)Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği,31’i(% 33)Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği,21’i(% 22,3) Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği, 15’i(% 16)Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği,3’ü(%3,2)Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği, 3’ü(% dediğerbölgelerdenmezunolanöğretmenleroluşturmaktadır.

Tablo 3 öğretmenlerin kıdem durumlarına göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo3. Öğretmenlerin Kıdem Durumlarına Göre Dağılımı

Kıdem	f	%
1-5 Yıl	5	5,3
6-10 Yıl	9	9,6
11-15 Yıl	36	38,3
16-20 Yıl	21	22,3
21-25 Yıl	12	12,8
25 Yıl ve daha üstü	11	11,7
Toplam	94	100,0

Tablo 4' de görüldüğü gibi öğretmenlerin 5'i (%5,3) 1-5 yıl, 9'u (%9,6) 6-10 yıl, 36'sı (%38,3) 11-15 yıl, 21'i (%22,3) 16-20 yıl, 12'si (%12,8) 21-25 yıl, 11'i (%11,7) 25 yıl ve daha üzeri kıdeme sahiptirler.

Tablo 4 öğretmenlerin lisansüstü durumlarına göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo4. Öğretmenlerin Lisans ve Lisansüstü Mezuniyet Durumuna Göre Dağılımı

Lisansüstü Eğitim	f	%
Lisans	73	77,7
Yüksek Lisans	16	17,0
Doktora	5	5,3
Toplam	94	100,0

Tablo 4'de görüldüğü gibi öğretmenlerin 73'ü (%77,7) lisans, 16'sı (%17) yüksek lisans, 5'i (%5,3) doktora mezundur.

Tablo 5 öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile ilgili kurs ya da seminlere katılma dağılımlarını göstermektedir.

Tablo5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile İlgili Kurs ya da Seminlere Katılım Durumuna Göre Dağılımı

Katılım	f	%
Katılanlar	47	50
Katılmayanlar	47	50
Toplam	94	100,0

Tablo 5’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 47’si (%50)Değerler Eğitimi ile ilgili kurs ya da seminerlere katılmış, 47’si (%50) ise katılmamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Anketin birinci aşamasında örnekleme giren94 öğretmene ait demografik özelliklerin belirlendiği sorular sorulmuştur. Bu bölüm 3 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan bu formun ilk sorusu 2, ikinci sorusu 5 ve üçünü sorusu ise 3 seçeneklidir. Her bir sorunun altında seçenekleri verilmiş, öğretmenlerden bu seçeneklerden kendilerine uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir.

Anketin ikinci bölümü; öğretmenlerin sosyal bilgiler ders programında yer alan değerlerin uygulanması, değerleri kazandırma yaklaşımları, öğretim yöntem ve teknikleri, kullanılan materyaller ve değerler eğitiminde çevre ile işbirliğinisorgulamak amacıyla hazırlanmış 5 bölüm ve 41 maddeden oluşmaktadır. Ankette yer alan 41 maddeden 1-12 numaralı maddeler öğretmenlerin sosyal bilgiler ders programında yer alan değerlere;13-16 numaralı maddeler değerleri kazandırma yaklaşımlarına; 17-30 numaralı maddeler öğretim yöntem ve tekniklerine; 31-36 numaralı maddeler kullanılan materyallere ve 37-41 numaralı maddeler değerler eğitiminde çevre ile işbirliğinisorgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Anket formu oluşturulmadan önce ilgili araştırmalar ve literatür taranmış 9 tane Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Ön uygulamadan önce anketin kapsam geçerliliğinin tespiti ve sonuçlarının değerlendirilebilirliği için 4 program geliştirme uzmanı ve 1 Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan uzmanı olmak üzere 5 kişinin görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşleri alındıktan sonra anketin ön uygulaması yapılmıştır.

Anket Formu ileKonya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan 12 okulda toplam 28 sosyal bilgiler öğretmenine ön uygulama yapılmıştır. Daha sonra ön

uygulama sonuçları Statistical PackageforSocialScience (SPSS) 15 yazılımına aktarılmıştır.

Ön uygulamadan sonra anlaşılmayan maddeler düzeltilmiştir. Böylece 41 maddeden oluşan, Cronbach α katsayısı: .936 olarak hesaplanan anket formu asıl uygulama için hazır hale getirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Anket verileri araştırmanın amacına uygun olarak önce Excel dosyasına işlenmiştir. SPSS (15.0) programı ile analiz edilmiş, verilerin analizinde ölçme-değerlendirme uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Anketin nihai formunda 41 madde için Cronbach α = .932 bulunmuştur

Sosyal Bilgiler Dersinde yapılan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin kullanılan anketin programda yer alan değerler, değer kazandırma yaklaşımları, kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, kullanılan materyaller ve değerler eğitiminde çevre ile işbirliği alt boyutlarına ilişkin her bir madde için frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır.

Ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde yapılan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin, öğretmenlerin mezuniyet durumlarına, mesleki kıdem durumlarına ve lisansüstü mezuniyet durumlarının istatistiki olarak farklılık gösterip göstermediğini test etmek için Anova ve Tukey testleri uygulanmıştır.

Ortaokullarda görev yapansosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yapılan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin bulguların, öğretmenlerindeğerler eğitimiyle ilgili kurs ya da seminerlere katılıp katılmama durumları ve öğretmenlerin cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılık gösterip göstermediğini test etmek için t- testi kullanılmıştır.

Öğretmenlerden 5'li Likert Ölçeğine göre görüşlerini bildirmeleri istenmiştir.

Her zaman

Sıklıkla

Ara sıra

Çok seyrek

Hiçbir zaman

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak için elde edilen verilerin istatistiksel çözümleri sonucunda ulaşılan bulgular, bu bulgulara ait tablolar, tablolara ilişkin açıklamalar ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Bulgu ve yorumların sıralamasında alt problemlerin sırası izlenmiştir.

3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler

Eğitimi Uygulamalarından Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler ders programında yer alan değerleri hangi düzeyde kazandırmaktadır?

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler ders programında yer alan değerleri hangi düzeyde kazandırdıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmış 12 maddeye ilişkin bulgular Tablo 6 de gösterilmiştir.

Tablo6. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygulamalarında Yer Verdikleri Değerlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde No	Madde	N	Hiçbir Zaman		Çok Seyrek		Ara Sıra		Sıklıkla		Her Zaman		$\bar{X}$	ss
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
			-											
1	Öğrencilerin ulaştıkları bilgilerin doğruluk, geçerlilik, güvenilirlik derecesini eleştirel düşünme becerisiyle bilimsel ölçütlerin ışığında kontrol edebilmelerine yönelik etkinlikler düzenlerim.	94	2	2.1	3	3.2	47	50	35	37.2	7	7.4	3,45	0,77
2	Öğrencilere doğayı sevdirecek, doğanın insan hayatı için önemini kavratacak etkinlikler düzenlerim.	94	2	2.1	7	7.4	39	41.5	30	31.9	16	17	3,54	0,94
3	Öğrencilere milli kültürümüzün tarihi ve kültürel bir miras olduğu bilincini verecek etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	4	4.3	13	13.8	43	45.7	34	36.2	4,14	0,81
4	Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	2	2.1	16	17	47	50	29	30.9	4,10	0,75
5	Öğrencilerin yardımsever bir birey olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	-	-	24	25.5	47	50	23	24.5	3,99	0,71
6	Öğrencilere başkalarının görüşlerine, düşüncelerine değer vermeleri ve saygı göstermeleri için etkinlikler düzenlerim.	94	1	1.1	2	2.1	16	17	40	42.6	35	37.2	4,13	0,85
7	Öğrencilere başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı göstermeleri için etkinlikler düzenlerim.	94	1	1.1	1	1.1	20	21.3	42	44.7	30	31.9	4,05	0,82
8	Öğrencilerin, vatansever bir birey	94	1	1.1	5	5.3	15	16	31	33	42	44.7	4,15	0,95

	olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.													
9	Öğrencilere görsel güzel sanatları, müzik ve doğal güzellikler konusundaki eserleri estetik ilkelerine göre eleştirici bir gözle inceleme ve eleştirme becerisi kazanmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.	94	1	1.1	16	17	38	40.4	31	33	8	8.5	3,31	0,89
10	Öğrencilerin dürüst olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	5	5.3	13	13.8	37	39.4	39	41.5	4,17	0,86
11	Öğrencilerin adil bir birey olmaları yönünde etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	1	1.1	20	21.3	40	42.6	33	35.1	4,12	0,77
12	Öğrencilere uzlaşma ve hoşgörü yoluyla barış ortamının oluşmasına yardımcı olacakları etkinlikler düzenlerim.	94	-	-	5	5.3	14	14.9	39	41.5	36	38.3	4,13	0,86

Veri toplama aracının “Değer Kazandırma” alt boyutuna ait maddelerin frekans analizine ait tablo incelendiğinde, katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda en yüksek ortalamaya sahip olan soru 4.17 ortalama ile 10 numaralı sorudur. Öğretmenlerin, öğrencilerin dürüst olmalarını sağlamaya yönelik etkinlikleri ne sıklıkta uyguladığının sorulduğu maddede, “hiçbir zaman” cevabını veren yokken, “çok seyrek” cevabını 5 kişi (%5.3), “ara sıra” cevabını veren 13 kişi (%13.8), “sıklıkla” cevabını veren 37 kişi (%39.4), “her zaman” cevabını veren ise 39 kişi (%41.5) bulunmaktadır.

Bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin “dürüstlük” değerine yönelik etkinlikleri %80.9 düzeyinde sıklıkla ve her zaman uyguladıkları söylenebilir.

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde en düşük cevap ortalamasına sahip madde 9 numaralı maddedir. 3.31 ortalamaya sahip maddeye, öğretmenlerin

%1.1'i "hiçbir zaman", %17'si "çok seyrek", %40.4'ü "ara sıra", %33'ü "sıklıkla", %8.5'i ise "her zaman" cevabını işaretlemişlerdir.

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara dayalı bu sonuca göre, görsel eserleri estetik eleştirme değeri en az kazandırılan değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında değerleri kazandırma yaklaşımlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında Değer Kazandırma Yaklaşımlarını hangi düzeyde kazandırdıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmış 4maddeye ilişkin bulgular Tablo 7 de gösterilmiştir.

Tablo7. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Değer Kazandırma Yaklaşımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde No	Madde	N	Hiçbir Zaman		Çok Seyrek		Ara Sıra		Sıklıkla		Her Zaman		$\bar{x}$	ss
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
			13	Değerler eğitiminde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğunu söylerim. Bunlarla ilgili beklenen ya da beklenilmeyen durumlar için pekiştireç kullanırım.	94	-	-	5	5.3	15	16	40		
14	Derste ele alınan konuyla ilgili ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerden bu çıkmazları çözmelerine yardım ederim.	94	-	-	2	2.1	17	18.1	43	45.7	32	34	4,12	0,77
15	Öğrencilere değerlerle ilgili durumlar vererek öğrencilerin bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini kendilerinin bulmasını sağlarım.	94	1	1.1	4	4.3	19	20.2	40	42.6	30	31.9	4,00	0,89
16	Değerlerle ilgili; öğrencilerin seçme durumuyla karşılaşmaları halinde onların özgürce seçim yapmalarını özendirip, alternatif seçenekler oluşturmalarına yardımcı olurum.	94	-	-	4	4.3	16	17	47	50	27	28.7	4,03	0,80

“Değer Kazandırma Yaklaşımları” alt boyutuna ait tablo incelendiğinde, öğretmenlerin verdikleri cevaplar sonucunda en yüksek ortalamaya 14 numaralı sahiptir. Maddenin ortalaması 4.12’dir. “Hiçbir zaman” cevabı hiç verilmemiş, “çok seyrek” cevabı 2 kişi (%2.1), “ara sıra” cevabı 17 kişi (%18.1), “sıklıkla” cevabı 43 kişi (%45.7), “her zaman” cevabı ise 32 kişi (%34) tarafından verilmiştir.

Bu sonuca bağlı olarak, Ahlaki İkilim yaklaşımının en çok kullanılan değer kazandırma yaklaşımı olduğu söylenebilir.

Alt boyuta ait 15 numaralı madde ise 4.00 ortalama ile en düşük cevap ortalamasına sahip maddedir. Öğretmenlerden 1'i "hiçbir zaman", 4'ü "çok seyrek", 19'u "ara sıra", 40'ı "sıklıkla", 30'u ise "her zaman" cevabını işaretlemişlerdir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, "*Öğrencilere değerlerle ilgili durumlar vererek öğrencilerin bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini kendilerinin bulmasını sağlama*" en az tercih edilen maddedir. Bu madde Değer Analiziyaklaşımının içeriğine yönelik olup en az tercih edilen değer kazandırma yaklaşımıdır.

3.Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında öğretim yöntem ve tekniklerini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında öğretim yöntem ve tekniklerini hangi düzeyde kullandıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmış 14 maddeye ilişkin bulgular Tablo 8 de gösterilmiştir.

Tablo8. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde No	Madde	N	Hiçbir Zaman		Çok Seyrek		Ara Sıra		Sıklıkla		Her Zaman		$\bar{x}$	ss
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
			17	Değerler eğitiminde eğitici dramadan faydalanırım.	94	1	1.1	19	20.2	36	38.3	32		
18	Değerler eğitiminde tartışma yöntemini kullanırım.	94	-	-	3	3.2	23	24.5	50	53.2	18	19.1	3,88	0,75
19	Değerler eğitiminde öğrencilerin işbirliğine dayalı bir ortamda çalışmalarını sağlarım.	94	-	-	6	6.4	18	19.1	50	53.2	20	21.3	3,89	0,81
20	Öğrencilere değerlerle ilgili problemler verip bu problemleri verilen değerleri kazanacak şekilde çözmelerini sağlarım.	94	-	-	6	6.4	32	34	36	38.3	20	21.3	3,74	0,87
21	Sınıfta değerlerle ilgili durumlar üzerinde beyin fırtınası oluşmasını sağlarım.	94	-	-	5	5.3	22	23.4	37	39.4	30	31.9	3,98	0,88
22	Değerler eğitiminde örnek olaylar kullanırım.	94	2	2.1	3	3.2	12	12.8	41	43.6	36	38.3	4,13	0,91
23	Değerler eğitiminde çocuk oyunlarından faydalanırım.	94	3	3.2	11	11.7	46	48.9	22	23.4	12	12.8	3,31	0,95
24	Değerler eğitiminde açık uçlu sorulardan yararlanırım.	94	-	-	5	5.3	24	25.5	50	53.2	15	16	3,80	0,77
25	Değerler eğitiminde otobiyografi yöntemini kullanırım.	94	5	5.3	9	9.6	40	42.6	27	28.7	13	13.8	3,36	1,01
26	Değerler eğitiminde grup çalışması yaptırırım.	94	6	6.4	14	14.9	34	36.2	29	30.9	11	11.7	3,27	1,06

27	Değerler eğitimi amacıyla öğrencilere röportajlar yaptırım.	94	9	9.6	29	30.9	28	29.8	22	23.4	6	6.4	2,86	1,08
28	Değerler eğitimi amacıyla Teşekkür Mektupları yazdırırım.	94	20	21.3	34	36.2	18	19.1	17	18.1	5	5.3	2,50	1,17
29	Öğrencilerden kendi yaşantılarında uyguladıkları bir değeri sınıfta sunmalarını sağlarım.	94	1	1.1	16	17	35	37.2	33	35.1	9	9.6	3,35	0,91
30	Okulda değerler eğitimi için sürekli daha iyi yöntemler ararım.	94	2	2.1	6	6.4	34	36.2	32	34	20	21.3	3,66	0,96

“Öğretim teknik ve yöntemleri” alt boyutunda yer alan maddelerin frekans dağılımları incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddenin 22 numaralı madde olduğu görülmektedir. Madde cevap ortalaması 4.13 olarak hesaplanmıştır. Örnek olay kullanma tekniğini uygulama sıklığının cevaplandığı maddede, “hiçbir zaman” seçeneğini 2 öğretmen (%2.1), “çok seyrek” seçeneğini 3 öğretmen (%3.2), “ara sıra” seçeneğini 12 öğretmen (%12.8), “sıklıkla” seçeneğini 41 öğretmen (%43.6) ve “her zaman” seçeneğini 36 öğretmen (%38.3) işaretlemiştir.

Elde edilen istatistiksel bulgular, örnek olay kullanma tekniğinin %81.9 düzeyinde sıklıkla ve her zaman kullanıldığını göstermektedir.

Alt boyuta ait maddelerin ortalamaları büyükten küçüğe sıralandığında en düşük ortalamaya 28 numaralı maddenin sahip olduğu görülmüştür. Cevap ortalaması 2.50 olarak hesap edilen maddede, öğretmenlerin %21.3’ü bu tekniği hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %36.2’si çok seyrek, %19.1’i ara sıra, %18.1’i sıklıkla, %5.3’ü ise her zaman kullandığını rapor etmişlerdir.

Cevapların frekans ve yüzdeler dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin teşekkür mektubu yazdırma tekniğini büyük oranda kullanmayı tercih etmediği sonucuna varılmıştır.

4.Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında eğitim materyallerini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında eğitim materyallerini hangi düzeyde kullandıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmış 6maddeye ilişkin bulgular Tablo 9 da gösterilmiştir.

Tablo9. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında Materyal Kullanımına İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde No	Madde	N	Hiçbir Zaman		Çok Seyrek		Ara Sıra		Sıklıkla		Her Zaman		$\bar{x}$	ss
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
			31	Değerler eğitiminde en elverişli materyaller edebi ürünlerdir.	94	-	-	10	10.6	34	36.2	35		
32	Değer eğitiminde somut materyaller kullanım.	94	1	1.1	4	4.3	30	31.9	41	43.6	18	19.1	3,76	0,85
33	Değer öğretiminin tam olarak gerçekleşebilmesi için görsel materyallere yer veririm.	94	1	1.1	7	7.4	26	27.7	46	48.9	14	14.9	3,69	0,86
34	Değerler eğitiminde bilişim araçlarını kullanım.	94	1	1.1	8	8.5	22	23.4	43	45.7	20	21.3	3,78	0,92
35	MEB değerler eğitiminde kullanmak için gerekli materyalleri sağlamalıdır.	94	-	-	2	2.1	8	8.5	33	35.1	51	54.3	4,41	0,74
36	Öğrencilerin ulaşabildiği şiddet ve saldırganlık içeren yayınlar okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.	94	-	-	7	7.4	10	10.6	31	33	46	48.9	4,23	0,92

Materyal kullanımı alt boyutuna ait maddelerin frekans analizine ait tablo incelendiğinde, katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda en yüksek ortalamaya sahip olan soru 4.41 ortalama ile 35 numaralı sorudur. MEB'in materyal temin etmesi gerekliliğine yönelik olan maddede, "hiçbir zaman" cevabını veren yokken, "çok seyrek" cevabını 2 kişi (%2.1), "ara sıra" cevabını veren 8 kişi (%8.5), "sıklıkla"

cevabını veren 33 kişi (%35.1), “her zaman” cevabını veren ise 51 kişi (%54.3) bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan 94 öğretmenden 84 tanesi, bir başka deyişle katılımcı öğretmenlerin %89.4’ü değerler eğitiminde gerekli olan materyalin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanması yönünde cevap vermiştir.

Alt boyuttaki maddelerin cevap ortalamaları büyükten küçüğe sıralandığında 31 numaralı madde 3.59 ortalama ile en düşük ortalama sahip madde olarak bulunmuştur. Edebi eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilir uygun materyaller olup olmadığına yönelik soruda, araştırmaya katılan öğretmenlerin %10.6’sı “çok seyrek”, %36.2’si “ara sıra”, %37.2’si “sıklıkla”, %16’sı ise “her zaman” cevabını işaretlemişlerdir.

Yüzdeler dağılım incelendiği zaman öğretmenlerin yarısına yakınının edebi eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilir uygun materyal olmadığı yönünde cevap verdiği görülmektedir.

5.Sosyal bilgiler öğretmenleri, ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında çevre ile İşbirliğini hangi düzeyde kullanmaktadırlar?

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında çevre ile İşbirliğini hangi düzeyde kullandıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmış 5 maddeye ilişkin bulgular Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo10. Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamalarında çevre ile işbirliğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Madde No	Madde	N	Hiçbir Zaman		Çok Seyrek		Ara Sıra		Sıklıkla		Her Zaman		$\bar{X}$	ss
			f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
			37	Çevremizde bulunan kültürümüzü ve değerlerimizi yansıtan tarihi mekanlara geziler düzenlerim.	9 4	8 8.5	2 3	24. 5	2 7	28. 7	2 7	28. 7		
38	Değerler eğitiminde çevremizde bulunan kurum ve kuruluşlarla(Emniyet Müdürlüğü, Müftülük, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları vs.) işbirliği yaparım.	9 4	1 4	14. 9	2 4	25. 5	2 7	28. 7	2 2	23. 4	7 7	7.4 7.4	2,8 3	1,1 7
39	Değerler eğitimiyle ilgili okul yönetimi ve diğer zümre öğretmenlerle işbirliği yaparım.	9 4	1 1.1	8 8.5	2 3	24. 5	3 7	39. 4	2 5	26.6 26.6	3,8 2	0,9 6		
40	Değerler eğitiminde öğrencilerin toplum hizmetine katılmaları için fırsatlar oluştururum.	9 4	2 2.1	9 9.6	2 2	21. 3	4 2	44. 7	2 1	22.3 22.3	3,7 6	0,9 8		
41	Değerler eğitimi programlarına ailelerin de dâhil edilmesi daha etkili sonuçların alınmasını sağlayacaktır.	9 4	- -	3 3.2	1 1	11. 7	3 2	34 34	4 8	51.1 51.1	4,3 3	0,8 1		

Değerler eğitiminde çevre ile işbirliğinin hangi düzeyde kullanıldığının araştırıldığı alt boyutta, verilen cevapların ortalamaları sıralandığında en yüksek ortalamaya sahip madde 4.33 ortalama ile 41. maddedir. Öğretmenlerin %51.11'i (48 kişi) "her zaman", %34'ü (32 kişi) "sıklıkla", %11.7'si (11 kişi) "ara sıra" ve %3.2'si (3 kişi) "çok seyrek" cevabını işaretlemişlerdir.

Bu veriler sonucunda, öğretmenlerin %96.81'i değerler eğitimi programlarına ailelerin katılımının daha etkili sonuçlar doğuracağını düşündüklerini söylenebilir.

Cevap ortalamaları sıralandığında, öğretmenlerin cevapları doğrultusunda en düşük ortalamaya sahip olan madde, 38 numaralı maddedir. 2.83 puan ortalamasına sahip olan maddede, toplamda öğretmenlerin %69.1'i orta ve altındaki sıklıkta kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaptıklarını rapor etmişlerdir.

Alt boyuta ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin en çok aile ile işbirliği yapılmasını yöntemini kullanırken, sırayla okul yönetimi ve diğer öğretmenlerle işbirliği kurma, öğrencilerin toplum hizmetlerine katılımı ve tarihi mekanlara gezi yapma yöntemlerini de kullandıklarını rapor etmişlerdir. Çevre kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapma öğretmenler tarafından en az tercih edilen işbirliği yöntemidir.

3.2. Değerler Eğitimi Uygulamaları ile Öğretmenlerin Kişisel Değişkenleri İlişkisine Yönelik Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

1. Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

Sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında erkek ve kadın öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 11' de gösterilmiştir.

Tablo 11. Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Değer Kazandırma	Kadın	38	47.42	6.85	.184	.855
	Erkek	56	47.16	6.67		
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Kadın	38	16.61	2.73	1.086	.280
	Erkek	56	16.00	2.60		
Yöntem ve Teknikler	Kadın	38	48.45	8.58	-.529	.598
	Erkek	56	49.34	7.42		
Materyal Kullanımı	Kadın	38	23.50	3.51	.102	.919
	Erkek	56	23.43	3.23		
Çevre ile İşbirliği	Kadın	38	17.79	3.63	-.020	.984
	Erkek	56	17.80	3.18		

Tabloda öğretmenlerin değer kazandırma, değer kazandırma yaklaşımları, yöntem ve teknikler, materyal kullanımı ve çevre ile işbirliği alt boyut puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan t testi analizi sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya katılan 38 erkek öğretmenin, değer kazandırma puan ortalaması 47.42, 56 kadın öğretmenin ortalaması ise 47.16 olarak hesap edilmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan .184 t değeri .05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre erkek ve kadın öğretmenlerin değer kazandırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Değer kazandırma yaklaşımları alt boyutunda, erkek öğretmenlerin puan ortalaması 16.61, kadın öğretmenlerinki ise 16.00 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin bulunan 1.086 t değeri .05 düzeyinde anlamlı

bulunmadığından, değer kazandırma yaklaşımları puan ortalamaları kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yöntem ve teknikler alt boyutunda, erkek öğretmenlerin puan ortalaması (48.45) ile kadın öğretmenlerin puan ortalaması (49.34) arasındaki farka ilişkin hesaplanan -0.529 t değeri anlamlı bulunmamıştır. İstatistiksel bulgular doğrultusunda yöntem ve teknikler alt boyutunda, cinsiyete göre bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Diğer bir alt boyut olan materyal kullanımında, erkek öğretmenlerin puan ortalamaları 23.50, kadın öğretmenlerin puan ortalamaları 23.43 olarak hesaplanmıştır. Aralarındaki farkı tespit etmeye yönelik yapılan t testi sonucunda elde edilen 0.102 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Sonuca dair bulunan p değeri ($p = 0.919 > 0.05$) materyal kullanımı alt boyutunda cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Çevre ile işbirliği alt boyutunda erkek öğretmenlerin puan ortalamaları 17.79, kadın öğretmenlerin ise 17.80 olarak hesaplanmıştır. Aralarındaki farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan analizden elde edilen -0.020 değeri anlamlı bulunmamıştır.

Sonuç bize göstermektedir ki, çevre ile işbirliği alt boyutunda kadın ve erkek öğretmenlerin puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bir fark değildir.

2. Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

Sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında farklı meslek kıdeme sahip olan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 12' de gösterilmiştir.

Tablo 12. Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve SS Değerleri

	Kıdem	N	$\bar{X}$	Ss
Değer Kazandırma	1 – 5 Yıl	5	48,20	7,89
	6 – 10 Yıl	9	51,11	7,88
	11 – 15 Yıl	36	46,89	6,59
	16 – 20 Yıl	21	47,76	6,37
	21 – 25 Yıl	12	46,42	6,56
	25 Yıl Üstü	11	44,91	6,46
	Değer Kazandırma Yaklaşımları	Kıdem	N	$\bar{X}$
1 – 5 Yıl		5	17,00	3,08
6 – 10 Yıl		9	17,44	2,74
11 – 15 Yıl		36	15,67	3,04
16 – 20 Yıl		21	16,81	1,97
21 – 25 Yıl		12	16,83	2,59
25 Yıl Üstü		11	15,09	1,70
Yöntem ve Teknikler	Kıdem	N	$\bar{X}$	Ss
	1 – 5 Yıl	5	49,00	12,63
	6 – 10 Yıl	9	52,44	8,57
	11 – 15 Yıl	36	48,22	8,65
	16 – 20 Yıl	21	47,57	7,17
	21 – 25 Yıl	12	52,42	5,58
	25 Yıl Üstü	11	47,55	6,27
Materyal Kullanımı	Kıdem	N	$\bar{X}$	Ss
	1 – 5 Yıl	5	23,40	3,85
	6 – 10 Yıl	9	24,22	4,38
	11 – 15 Yıl	36	22,94	3,38
	16 – 20 Yıl	21	23,14	2,87
	21 – 25 Yıl	12	25,00	3,86
	25 Yıl Üstü	11	23,45	2,07
Çevre ile İşbirliği	Kıdem	N	$\bar{X}$	Ss
	1 – 5 Yıl	5	20,60	2,61
	6 – 10 Yıl	9	18,33	3,00
	11 – 15 Yıl	36	17,94	3,48
	16 – 20 Yıl	21	17,57	3,12
	21 – 25 Yıl	12	17,42	3,87
	25 Yıl Üstü	11	16,45	3,11

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre, alt boyutlarda aldıkları puan ortalamaları tabloda verilmiştir. Hesaplanan puan ortalamalarının mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık taşıyıp taşımadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıdaki tablo13’de belirtilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Değer Kazandırma	Gruplar Arasında	217,471	5	43,494		
	Gruplar İçinde	3968,880	88	45,101	,964	,444
	Toplam	4186,351	93			
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Gruplar Arasında	53,336	5	10,667		
	Gruplar İçinde	602,036	88	6,841	1,559	,180
	Toplam	655,372	93			
Yöntem ve Teknikler	Gruplar Arasında	334,726	5	66,945		
	Gruplar İçinde	5611,231	88	63,764	1,050	,394
	Toplam	5945,957	93			
Materyal Kullanımı	Gruplar Arasında	45,387	5	9,077		
	Gruplar İçinde	983,943	88	11,181	,812	,544
	Toplam	1029,330	93			
Çevre ile İşbirliği	Gruplar Arasında	65,284	5	13,057		
	Gruplar İçinde	979,876	88	11,135	1,173	,329
	Toplam	1045,160	93			

Öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile değer eğitimi uygulamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek üzere yapılan varyans analizi sonucunda F değerleri, değer kazandırma alt boyutunda .964, değer kazandırma yaklaşımları alt boyutunda elde edilen 1.559, yöntem ve teknikler alt boyutunda 1.050, materyal kullanımı alt boyutunda .812 ve çevre ile işbirliği alt boyutunda 1.173 olarak hesap edilmiştir.

Alt boyutların tümünde elde edilen F değerleri .05 düzeyinde anlamlı bulunmadığından, post hoc testi uygulanmamıştır. Bulunan sonuç, değerler eğitimi uygulamalarının mesleki kıdeme göre farklılık taşımadığını göstermiştir.

3.Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

Sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında farklı mezuniyete sahip olan öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 14' de gösterilmiştir.

Tablo 14. Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve Ss Değerleri

	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss
Değer Kazandırma	Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	50,05	7,74
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	44,52	5,86
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	47,57	6,45
	Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	48,80	6,72
	Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	48,33	3,51
	Diğer	3	45,33	3,06
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss
	Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	16,43	3,17
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	16,13	2,31
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	15,76	3,25
	Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	17,00	2,10
	Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	16,33	1,53
Diğer	3	15,67	0,58	
Yöntem ve Teknikler	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss
	Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	51,05	10,82
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	48,32	5,99
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	47,24	9,31
	Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	49,47	6,09
	Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	48,67	5,13
Diğer	3	51,33	4,16	
Materyal Kullanımı	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss
	Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	24,33	3,90
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	22,71	3,11
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	23,00	3,00
	Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	23,93	3,47
	Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	25,00	2,65
Diğer	3	24,33	3,21	
Çevre ile İşbirliği	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	Ss
	Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	21	18,67	3,28
	Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği	31	18,10	3,36
	Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	21	17,10	3,91
	Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği	15	16,93	2,71
	Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği	3	17,00	3,00
Diğer	3	18,67	3,21	

Mezuniyet alanına göre değer eğitimi uygulamalarında elde edilen puan ortalamaları tabloda verilmiştir. Hesaplanan puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için varyans analizi yapılmış olup sonuçları tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Mezuniyet Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Değer Kazandırma	Gruplar Arasında	448,781	5	89,756		
	Gruplar İçinde	3737,571	88	42,472	2,113	,071
	Toplam	4186,351	93			
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Gruplar Arasında	15,603	5	3,121		
	Gruplar İçinde	639,770	88	7,270	,429	,827
	Toplam	655,372	93			
Yöntem ve Teknikler	Gruplar Arasında	187,355	5	37,471		
	Gruplar İçinde	5758,603	88	65,439	,573	,721
	Toplam	5945,957	93			
Materyal Kullanımı	Gruplar Arasında	50,676	5	10,135		
	Gruplar İçinde	978,654	88	11,121	,911	,478
	Toplam	1029,330	93			
Çevre ile İşbirliği	Gruplar Arasında	44,374	5	8,875		
	Gruplar İçinde	1000,786	88	11,373	,780	,566
	Toplam	1045,160	93			

Değerler eğitimi uygulamalarının, mezuniyet alanlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan varyans analizi sonucunda, alt boyutlara göre F değerleri sırayla; 2.113, .429, .573, .911 ve .780 olarak hesaplanmıştır.

Ulaşılan sonuçlara göre, alt boyutların hiçbirinde mezuniyet alanlarına göre değer eğitimi uygulamalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4. Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersleri Değerler Eğitimi Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin lisansüstü eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

Sosyal Bilgiler Dersleri değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumuna göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 16’ da gösterilmiştir.

Tablo 16. Mezuniyet Durumuna Göre Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin N, $\bar{X}$ Ve Ss Değerleri

	Lisansüstü Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss
Değer Kazandırma	Yok	73	47,45	6,00
	Yüksek Lisans	16	47,00	8,50
	Doktora	5	45,40	11,10
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Lisansüstü Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss
	Yok	73	16,26	2,44
	Yüksek Lisans	16	16,81	3,39
	Doktora	5	14,20	2,59
Yöntem ve Teknikler	Lisansüstü Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss
	Yok	73	48,77	7,56
	Yüksek Lisans	16	49,56	10,58
	Doktora	5	50,20	5,76
Materyal Kullanımı	Lisansüstü Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss
	Yok	73	23,41	3,16
	Yüksek Lisans	16	23,75	3,96
	Doktora	5	23,20	4,32
Çevre ile İşbirliği	Lisansüstü Eğitim	N	$\bar{X}$	Ss
	Yok	73	17,86	3,22
	Yüksek Lisans	16	17,63	4,22
	Doktora	5	17,40	2,70

Araştırmaya katılan öğretmenlerin lisansüstü öğrenim görüp görmediklerine göre değer eğitimi uygulamaları arasında fark olup olmadığı sorusuna da cevap aranmıştır. Öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumlarına göre alt boyutlardaki puan ortalamaları tabloda verilmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı farklılaşmanın varlığının tespit edilmesi için varyans analizi uygulanmış olup sonuçları tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Öğretmenlerin Mezuniyet Değişkenine Göre Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Değer Kazandırma	Gruplar Arasında	21,069	2	10,534		
	Gruplar İçinde	4165,282	91	45,772	,230	,795
	Toplam	4186,351	93			
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Gruplar Arasında	26,080	2	13,040		
	Gruplar İçinde	629,292	91	6,915	1,886	,158
	Toplam	655,372	93			
Yöntem ve Teknikler	Gruplar Arasında	16,179	2	8,089		
	Gruplar İçinde	5929,779	91	65,162	,124	,883
	Toplam	5945,957	93			
Materyal Kullanımı	Gruplar Arasında	1,859	2	,929		
	Gruplar İçinde	1027,471	91	11,291	,082	,921
	Toplam	1029,330	93			
Çevre ile İşbirliği	Gruplar Arasında	1,579	2	,790		
	Gruplar İçinde	1043,580	91	11,468	,069	,934
	Toplam	1045,160	93			

Varyans analizi sonucunda, değer kazandırma alt boyutundaki F değeri .230, değer kazandırma yaklaşımları alt boyutundaki F değeri 1.886, yöntem ve teknikler alt boyutundaki F değeri .124, materyal kullanımı alt boyutundaki F değeri .082 ve çevre ile işbirliği alt boyutundaki F değeri .069 olarak hesaplanmıştır.

Alt boyutların tümünde elde edilen F değerleri ve bunlara ait P değerleri .05 düzeyinde anlamlı bulunmadığından post hoc testi uygulanmamıştır. Hesaplanan sonuçlar doğrultusunda, değer eğitimi uygulamaları arasında lisans üstü eğitim görüp görmeme arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

5.Ortaokul sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerindeğerler eğitimiyle ilgili kurs ya da seminerlere katılma durumlarına göre anlamlı bir fark var mıdır?

Sosyal bilgiler dersleri değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerindeğerler eğitimiyle ilgili kurs ya da seminerlere katılma durumlarınınagöre değerler eğitimi

uygulamalarına ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Bu istatistikler Tablo 18’ de gösterilmiştir.

Tablo 18. Değerler Eğitimi ile İlgili Eğitim Alma Durumu ile Öğretmenlerin Değer Eğitimi Uygulamaları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Değerler Eğitimi Kurs Katılımı	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Değer Kazandırma	Katılanlar	47	47,17	7,20	-0,14	0,89
	Katılmayanlar	47	47,36	6,26		
Değer Kazandırma Yaklaşımları	Değerler Eğitimi Kurs Katılımı	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
	Katılanlar	47	16,43	2,80	0,66	0,51
Katılmayanlar	47	16,06	2,52			
Yöntem ve Teknikler	Değerler Eğitimi Kurs Katılımı	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
	Katılanlar	47	49,53	8,36	0,67	0,51
Katılmayanlar	47	48,43	7,66			
Materyal Kullanımı	Değerler Eğitimi Kurs Katılımı	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
	Katılanlar	47	24,21	3,09	2,25	0,03
Katılmayanlar	47	22,70	3,41			
Çevre ile İşbirliği	Değerler Eğitimi Kurs Katılımı	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
	Katılanlar	47	17,87	3,31	0,21	0,83
Katılmayanlar	47	17,72	3,43			

Araştırmaya katılan öğretmenlerin daha önce değerler eğitimi ile ilgili kurs veya seminere katılma durumlarına göre değer eğitimi uygulamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek için t testi uygulanmış ve sonuçları tabloda belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan 97 öğretmenin yarısı daha önce bir kurs veya seminere katılmış, yarısı ise katılmamıştır. Değer kazandırma puan ortalaması katılanlarda 47.17, katılmayanlarda ise 47.36 olarak hesap edilmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan -.14 t değeri .05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre kursa katılan ve katılmayan öğretmenlerin değer kazandırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Değer kazandırma yaklaşımları alt boyutunda, kursa katılan öğretmenlerin puan ortalaması 16.43, katılmayan öğretmenlerinki ise 16.06 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin bulunan .66 t değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmadığından, değer kazandırma yaklaşımları puan ortalamalarında kursa katılan ve katılmayan öğretmenler arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yöntem ve teknikler alt boyutunda, kursa katılan öğretmenlerin puan ortalaması (49.53) ile katılmayan öğretmenlerin puan ortalaması (48.43) arasındaki farka ilişkin hesaplanan .67 t değeri anlamlı bulunmamıştır. Bulgular doğrultusunda kursa katılma durumuna göre değer eğitimi uygulamalarının yöntem ve teknikler alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür.

Materyal kullanımı alt boyutunda, değerler eğitimi ile kursa katılan öğretmenlerin puan ortalamaları 24.21, katılmayan öğretmenlerin puan ortalamaları 22.70 olarak hesaplanmıştır. Aralarındaki farkı tespit etmeye yönelik yapılan t testi sonucunda elde edilen 2.25 t değeri .05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Sonuca dair bulunan p değeri ($p = .03 < .05$) materyal kullanımı alt boyutunda değer eğitimi ile ilgili kursa veya semine katılan öğretmenlerin puan ortalamalarının, kursa katılmayan öğretmenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Sonuçlar doğrultusunda, kursa katılan öğretmenlerin materyal kullanımında, katılmayan öğretmenlere göre daha başarılı oldukları söylenebilir.

Çevre ile işbirliği alt boyutunda kursa katılan öğretmenlerin puan ortalamaları 17.87, katılmayan öğretmenlerin ise 17.72 olarak hesaplanmıştır. Aralarındaki farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan analizden elde edilen .021 değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Her ne kadar kursa katılan öğretmenlerin puan ortalamaları katılmayanların puan ortalamasından yüksek olsa da elde edilen istatistiksel bulgu, aradaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ışığında sonuçlara ve bu sonuçlar paralelinde Sosyal Bilgiler Derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının geliştirilmesi için önerilere yer verilmiştir.

4.1.Sonuç

Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarını değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmada, 94 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanan anket sonucunda elde edilen veriler aracılığıyla ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir;

- Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında en çok *dürüstlük* değerine, en az ise *görsel eserleri estetik eleştirme değeri*' ne yer verdikleri belirlenmiştir.
- Değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerinden fazla *ahlaki ikilem* yaklaşımını kullandıkları, *değer analizi* yaklaşımını ise en az kullandıkları belirlenmiştir.
- Öğretmenlerin %89,9 'unun değerler eğitiminde gerekli olan materyalin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. .
- Değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenler, en çok *örnek olay kullanma tekniği*'ni, en az ise *teşekkür mektubu yazdırma* tekniğini kullanmaktadırlar.
- Öğretmenlerin %96.81'inin değerler eğitimi programlarına ailelerin katılımının daha etkili sonuçlar doğuracağını düşündükleri belirlenmiştir.

- Araştırma bulgularına göre erkek ve kadın öğretmenlerin değer kazandırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Değerler eğitimi uygulamaları, mesleki kıdeme göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
- Alt boyutların hiçbirinde mezuniyet alanlarına göre değer eğitimi uygulamalarında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamaları ile lisansüstü eğitim görüp görmeme ilişkisi arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur
- Değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kursa katılan öğretmenlerin materyal kullanımında, katılmayan öğretmenlere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

4.2.Öneriler

Bu kısımda, araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda sunulan uygulamaya ve yapılabilecek yeni araştırmalara yönelik önerilere yer verilmektedir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak ortaokulsosyal bilgiler derslerinde değerlereğitimi uygulamalarınınailişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

Araştırma bulgularına göre öğretmenler, uygulamalarında en çok *dürüstlük* değerine, en az ise *görsel eserleri estetik eleştirme değeri*'ne yer vermektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Programında belirlenendeğerlerin her birinin kazandırılmasına aynı derecede önemvermedikleri bulunmuştur. Budeğerlerinevensel değerler olduğu göz önünde

bulundurulduğunda, değerler eğitiminde bu değerlerin her birine aynı derecede önem verilmesi gerekmektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında öğretmenlerin en fazla *ahlaki ikilem* yaklaşımını kullandıkları, *değer analizi* yaklaşımını ise en az kullandıkları görülmektedir. Bu sonuç öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarını gerçekleştirirken daha geleneksel yaklaşımları kullanma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu hususla ilgili alanyazın incelendiğinde çağdaş yöntemlerde değerlere eğitiminde çok daha etkili oldukları görülmektedir. Bu bilgiler dayanarak, Türkiye eğitim sisteminde yenilikçi yöntemlerin uygulanmasına daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği söylenebilir. Değerler eğitimi uygulamalarında farklı yaklaşımları kullanabilme becerisi uygulamaların etkililiğini artıracaktır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmet içi eğitimlerinde bu hususu göz önünde bulundurması yararlı olacaktır.

Öğretmenlerde değerler eğitimi uygulamalarında üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öğretim yöntem ve teknikler daha çok yer vermelidir. Öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında yöntem ve teknikleri daha dengeli kullanmalıdırlar. Değerler eğitimi uygulamalarında farklı yöntem ve teknikleri kullanabilme becerisi uygulamaların etkililiğini artıracaktır.

Öğretmenler, değerler eğitimi uygulamalarında kullanmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın materyal sağlaması gerektiğini düşünmektedirler. Değerler eğitimi uygulamalarının amacına ulaşabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı gerekli materyal desteğinde bulunmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin gerekli materyallere ulaşabilmesi ya da öğretmenlerin materyal üretebilmesi için kılavuzlar hazırlayabilir. Değerler eğitiminin müfredat içerisindeki yerinin daha belirgin hale getirilerek, okullarda değerler eğitimi kulüpleri oluşturulmalıdır.

Öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitimi programlarına ailelerin katılımının daha etkili sonuçlar doğuracağını düşünmektedirler. Anne-babaların bu konudaki eğitimlerini, basın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları aracılığı ile çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları, sosyal hizmet uzmanları, psikolog, pedagoglar üstlenebilir. Okul rehberlik servisleri tarafından anne-baba okulları düzenlenerek, ailelere değerler eğitimi uygulamalarına katılmalarının önemi anlatılmalıdır.

Değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kursa katılan öğretmenlerin materyal kullanımında, katılmayan öğretmenlere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Bu bulgu değerler eğitimi ile ilgili seminer ya da kursların bu düzeyde hedefe ulaştığının da bir göstergesidir. Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın materyal temini sağlaması gerektiğini düşündükleri bulgusu da göz önüne alındığında değerler eğitimi uygulamalarında, öğretmenlerin materyal temini ve materyal kullanımı eğitimi konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu açıktır. Bu nedenle konuyla ilgili kurs ve seminerlerin artırılması yararlı olacaktır.

4.2.2. Yapılacak Olan Yeni Araştırmalara Yönelik Öneriler

Araştırma sadece Konya ili Merkez İlçelerini kapsamaktadır. Bu nedenle ilerde yapılacak benzer çalışmalar daha geniş bir örneklem üzerinde yapılabilir.

Değerler eğitimi son yıllarda gittikçe artan bir öneme sahip olmakla birlikte hala araştırma ve uygulama arasında büyük bir boşluk bulunmaktadır. Eksikliklerin giderilmesine kaynaklık edebilmek için bu araştırmadaki gibi betimsel tarama çalışmalarının yanında, değerler eğitiminin etkililiğine yönelik daha fazla deneysel çalışmalar yapılabilir.

Bu araştırma sosyal bilgiler dersi programında yer alan değerler temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Değerler eğitiminin etkililiğini artırmak için yapılacak çalışmalara kaynak olması bakımından daha geniş kapsamlı değer sınıflandırmasına göre araştırmalar planlanabilir.

Bu araştırmada okul yöneticilerinin ve ailelerin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve katkıları incelenmemiştir. Sonraki çalışmalarda idarecilerin ve ailelerin de katılımı ile daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004), Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Allport, G. W. (1968). A person in psychology. Boston: BeaconPress.
- Bacanlı, H. (2005). Duygusal davranış eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Brimi, H. (2008). Academicinstructorsor moral guides? Moral education in Americaandteacher's dilemma. TheClaering House, 82(3), 125-130.
- Dewey, J.(1969). Moral Principles in Education. Newyork:GreenwoodPress.
- Dilmaç, B. (2002). İnsanca değerler eğitimi. Ankara: Nobel.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1), 79-96.
- Erçetin, Ş. (2000). İlköğretim okulları hangi değerlerle yönetiliyor?. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (1), 31-43.
- Erden, M.,& Akman, Y. (1998). Gelişim, öğrenme, öğretme. Ankara: Arkada Yayınevi.
- Erden, M. (t.y.). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Fischer, R. ve Smith, P. B. (2004). Valuesandorganizationaljustice: Performance-and seniority-basedallocationcriteria in the United Kingdomand Germany. Journal of Cross-CulturalPsychology, 35(6), 669- 688.
- Gauld, L. ve Gauld, M. (2002). Thebiggestjobwe'll ever have: the Hyde School program forcharacter-basededucationandparentin. New York: Library of CongressCataloging-in Publication Data.
- Gough, R. (2001). Karekteriniz kaderinizdir (çev: G. Sezgi). Ankara: Hyb Yayınları
- Güngör, E. (2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Ötüken.
- Halstead, J.M., Taylor, M.J. (2000), "Learning andTeachingaboutValues :review of recentresearch", Cambridge Journal of Education. 30(2). 169-202.
- <http://www.meb.gov.tr> (Erişim:07.03.2013 ve 17.05.2013)

- Irby, B., Brown, G. ve Yang, L. L. (2006). Values of organizations and leadership. (Edt: F. W. English). Encyclopedia of educational leadership and administration. California: SAGE.
- Kanad, H. F. (1951). Deneysel pedagoji II. Ankara: Örnek Matbaası.
- Kerschensteiner, G. (1954). Karakter kavramı ve karakter terbiyesi (çev: H. Fikret Kanad). Ankara: Örnek Matbaası.
- Kirschenbaum, H. (1995). 100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings. Massachusetts: Allyn ve Bacon Company.
- Law, L. Y. S., Walker, A. ve Dimmock, C. (2003). The influence of principals' values on their perception and management of school problems. Journal of Educational Administration, 41 (5), 498–523.
- Leming, J. S. (2008). Research and practice in moral and character education: Loosely coupled phenomena. Larry P. Nucci, Darcia Narvaez (Eds.). Handbook of Moral and Character Education. New York and London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Lickona, T. (1992). Educating for character (How our schools can teach respect and responsibility). New York: Bantam Books.
- Nicholson, J. D. (1991). The Relationships Between Cultural Values, Work Beliefs, And Attitudes Towards Socioeconomic Issues: A Cross-Cultural Study. Unpublished Doctorate Dissertation. The Florida State University College Of Business, Department of Management.
- Özmete, E. (2007), "Effect Gender on the Value Perception of the Young: A Case Analysis", College Student Journal, Vol.41, No.4, s.859- 871.
- Polat, S. ve Celep, C. (2008). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 14(54), 307–331.
- Rewell, L. ve Arthur, J. (2007). Character education in schools and the education of teachers. Journal of Moral Education, 36(1), 79-92
- Ros M., Schwartz, S.H., ve Surkiss, S. (1999), "Basic Individual Values, Work Values, and the Meaning of Work", Applied Psychology: An International Review, Vol.48, No.1, s.49–71.
- Ryan, K. (1991). Moral and values education. Arieh Lewy (Ed.). The International Encyclopedia of Curriculum, Advances in Education, Pergaman Pres.

- Ryan, K. ve E. Bohlin, K. (1999). *Buildingcharacter in schools*. California: Jossey-BassInc.
- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde değerler yönünden birey-örgüt uyumu ve sonuçları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10 (37), 72–95.
- Schwartz, S. ve Sagie, G. (2000). Value consensusandimportance: a crossnationalstudy. *Journal of Cross-CulturalPsychology*, 31 (4), 465–497.
- Simon, S. B.,Leland, W H., ve Kirschenbaum, H. (1972). *Valuesclarification a handbook of practicalstrategiesforteachersandstudents*. New York: Hart Publishing Company, Inc
- TDK, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük(t.y.). 09 Mayıs 2013 Tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.
- Tokdemir, M.A. (2007), *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon
- Welton, D. A., ve Mallan, J. T.(1999). *Childrenandtheirworld*. Boston: HoughtonMifflinCompany
- Williams, M. R. (1979). *Changeandstability in valuesandvaluesystems: a sociologicalperspective*. (Edt: M. Rokeach). *Understandinghumanvalues*. New York: TheFreePress.
- Yılmaz, K. (2006). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin değerlere göre yönetim ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(52), 639–664.
- Yılmaz, K. (2010a). Devlet ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel adalet algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 579–616.
- Yılmaz, K. (2010b). Değerlerle yönetim. İçinde H. B. Memhuhoğlu ve K. Yılmaz (Ed.). *Yönetimde yeni yaklaşımlar* (ss. 229–242). Ankara: Pegem Akademi.
- Yiğittir, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yiğittir, S., Öcal A. (2009). “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri”, I. Uluslararası Avrupa Birliği Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu (sözlü bildiri), 28–30 Mayıs 2009, Uşak.

Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlaki değerleri kazandırma için bir açılım. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 329-338.

EKLER

EK :Sosyal BilgilerÖğretmenleriİçinHazırlanan Kişisel Bilgi Formu veAnketinNihaiFormu

Değerli Öğretmen Arkadaşım;

Bu anket, OrtaokulSosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitiminin uygulanmasına ilişkin görüşlerinizi almak amacıyla hazırlanmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgileriniz, ikinci bölümde ise sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin uygulanmasına ilişkin görüşlerinizi belirtmeniz istenmiştir. Lütfen hiçbir seçeneği boş bırakmayınız.Bu araştırmada elde edilecek bulguların geçerliliği cevaplarınızdaki içtenliğe bağlıdır. Görüşleriniz yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır.

Anketi içtenlikle yanıtladığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Necati BAYSAL
Niğde Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Konya Türk Telekom Erol Güngör
Sosyal Bilimler Lisesi Müdür Yardımcısı

• KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1-Cinsiyetiniz : Bayan ( ) Erkek ( )

2-Mesleki kıdeminiz : 1-5 Yıl ( )
6-10 Yıl ( )
11-15 Yıl ( )
16-20 Yıl ( )
20-25 Yıl ( )
25 Yıl ve Üstü ( )

3-Mezuniyet Durumunuz: Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ( )
Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği ( )
Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği ( )
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Öğretmenliği ( )
Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği ( )
Eğitim Enstitüsü ( )
Diğer ( )

4-Varsa yüksek lisans ya da doktora yapma durumu: Yüksek Lisans ( )
Doktora( )

5-Yabancı dil bilgisi düzeyi: Zayıf( )
Orta ( )
Yüksek ( )

6-Düzenli gazete veya dergi takip etme durumu: Hiçbir zaman ( )
Ara sıra ( )
Her zaman ( )

7-Değerler eğitimi ile ilgili kurs yada seminere katılma durumu: Katıldım ( )
Katılmadım ( )

Anket Nihai Formu		Her Zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Çok seyrek	Hiçbir Zaman
Bölüm 1:						
1	Öğrencilerin ulaştıkları bilgilerin doğruluk, geçerlilik, güvenilirlik derecesini eleştirel düşünme becerisiyle bilimsel ölçütlerin ışığında kontrol edebilmelerine yönelik etkinlikler düzenlerim.					
2	Öğrencilere doğayı sevdirecek, doğanın insan hayatı için önemini kavratacak etkinlikler düzenlerim.					
3	Öğrencilere milli kültürümüzün tarihi ve kültürel bir miras olduğu bilincini verecek etkinlikler düzenlerim.					
4	Öğrencilerin sorumluluk sahibi olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.					
5	Öğrencilerin yardımsever bir birey olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.					
6	Öğrencilere başkalarının görüşlerine, düşüncelerine değer vermeleri ve saygı göstermeleri için etkinlikler düzenlerim.					
7	Öğrencilere başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı göstermeleri için etkinlikler düzenlerim.					
8	Öğrencilerin, vatansever bir birey olmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.					
9	Öğrencilere görsel güzel sanatları, müzik ve doğal güzellikler konusundaki eserleri estetik ilkelerine göre eleştireci bir gözle inceleme ve eleştirme becerisi kazanmalarına yönelik etkinlikler düzenlerim.					
10	Öğrencilerin dürüst olmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlerim.					
11	Öğrencilerin adil bir birey olmaları yönünde etkinlikler düzenlerim.					
12	Öğrencilere uzlaşma ve hoşgörü yoluyla barış ortamının oluşmasına yardımcı olacakları etkinlikler düzenlerim.					
Bölüm 2						
13	Değerler eğitiminde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğunu söylerim. Bunlarla ilgili beklenen ya da beklenilmeyen durumlar için pekiştirici kullanırım.					
14	Derste ele alınan konuyla ilgili ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerden bu çıkmazları çözmelerine yardım ederim.					
15	Öğrencilere değerlerle ilgili durumlar vererek öğrencilerin bu durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini kendilerinin bulmasını sağlarım.					
16	Değerlerle ilgili; öğrencilerin seçme durumuyla karşılaşmaları halinde onların özgürce seçim yapmalarını özendirip, alternatif seçenekler oluşturmalarına yardımcı olurum.					

Bölüm-3		Her Zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Çok seyrek	Hiçbir Zaman
17	Değerler eğitiminde eğitici dramadan faydalanırım.					
18	Değerler eğitiminde tartışma yöntemini kullanırım.					
19	Değerler eğitiminde öğrencilerin işbirliğine dayalı bir ortamda çalışmalarını sağlarım.					
20	Öğrencilere değerlerle ilgili problemler verip bu problemleri verilen değerleri kazanacak şekilde çözmelerini sağlarım.					
21	Sınıfta değerlerle ilgili durumlar üzerinde beyin fırtınası oluşmasını sağlarım.					
22	Değerler eğitiminde örnek olaylar kullanırım.					
23	Değerler eğitiminde çocuk oyunlarından faydalanırım.					
24	Değerler eğitiminde açık uçlu sorulardan yararlanırım.					
25	Değerler eğitiminde otobiyografi yöntemini kullanırım.					
26	Değerler eğitiminde grup çalışması yaptırım.					
27	Değerler eğitimi amacıyla öğrencilere röportajlar yaptırım.					
28	Değerler eğitimi amacıyla Teşekkür Mektupları yazdırırım.					
29	Öğrencilerden kendi yaşantılarında uyguladıkları bir değeri sınıfta sunmalarını sağlarım.					
30	Okulda değerler eğitimi için sürekli daha iyi yöntemler ararım.					
Bölüm4 :						
31	Değerler eğitiminde en elverişli materyaller edebi ürünlerdir.					
32	Değer eğitiminde somut materyaller kullanırım.					
33	Değer öğretiminin tam olarak gerçekleşebilmesi için görsel materyallere yer veririm.					
34	Değerler eğitiminde bilişim araçlarını kullanırım.					
35	MEBdeğerler eğitiminde kullanmak için gerekli materyalleri sağlamalıdır.					
36	Öğrencilerin ulaşabildiği şiddet ve saldırganlık içeren yayınlar okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.					
Bölüm 5:						
37	Çevremizde bulunan kültürümüzü ve değerlerimizi yansıtan tarihi mekanlara geziler düzenlerim.					
38	Değerler eğitiminde çevremizde bulunan kurum ve kuruluşlarla(Emniyet Müdürlüğü, Müftülük, Üniversiteler,Sivil Toplum Kuruluşları vs.) işbirliği yaparım.					
39	Değerler eğitimiyle ilgili okul yönetimi ve diğer zümre öğretmenlerle işbirliği yaparım.					
40	Değerler eğitiminde öğrencilerin toplum hizmetine katılmaları için fırsatlar oluştururum.					
41	Değerler eğitimi programlarına ailelerin de dâhil edilmesi daha etkili sonuçların alınmasını sağlayacaktır.					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Necati BAYSAL

Doğum Yeri ve Tarihi : Konya 1977

Medeni Hali : Evli

İletişim Bilgileri : necatibaysal@hotmail.com

05302471537(GSM)

EĞİTİM

1992-1995	Konya Erbil Kuru Lisesi
1995-1999	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Bölümü
2010-2013	Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

1999-2001	Kumburgaz M.Erçağ Ticaret Meslek Lisesi–Coğrafya Öğretmeni
2001-2004	Konya Tatköy İlköğretim Okulu–Sosyal Bilgiler Öğretmeni
2004-2008	Konya Karahüyük A.Haşhaş İlköğretim Okulu – Sosyal Bilgiler Öğretmeni
2008-2009	Konya Meram Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi – Coğrafya Öğretmeni
2009-	Konya Türk Telekom Erol Güngör Sosyal Bilimler Lisesi–Müdür Yardımcısı